

Mokslo draugams – Lietuvos Laisvės gynėjams

Tarsi šukės dūžta mūsų dienos,
Slysta iš po kojų vakaro aidai...
Praeitį kartoja, sapnuose vaidenas
Pamiršti veidai...

Sapnuose ateina šviesiaplaukiai vyrai
Ir neskubėdami mazgoja savo žaizdas Kurėnų ežere,
Jų žodžiai ir jaunystės juokas, lyg sodrūs vaisiai krenta vandenin,
Jų atvaizdus ir jų ginklus
Sūpuoja šviesūs raibuliai...

Tu juos visus pažįsti!
Tai Sakalas, Nemunas, Bijūnas ir Vėtra,
Tai Girėnas. Jis – Vaclovas Pauliukonis,
Su juo kartu tu trynei Smetonos gimnazijos suolą...
Tai Stiklo būrio vyrai:
Jų linksmas juokas ir graudi daina
Ilgai skambės dar tavo sapnuose...

Pakrantė geria ežero vėsumą,
Žilvyčiai meta mėlyną šešėlį
Ant akmenų, ant smėlio ir žolės,
Ant Tavo tolimų dienų,
Ant šviesiaplaukių vyrų,
Kurie vidunakčio sapnuos ateina
Ir neskubėdami mazgoja
Savas žaizdas
Mėnulio apšviesti...

Povilas Vitkevičius, 1946 metų Antano Smetonos gimnazijos abiturientas

Šio eilėraščio autorius 1946 metų laidos Antano Smetonos gimnazijos abiturientas P. Vitkevičius sudarytoje knygelėje „Mes – išdraskyto lizdo paukščiai“ teigė: „1946–1947 m. Lietuvoje veikė net 9 partizanų apygardos: Dainavos, Tauro, Jungtinė Kęstučio, Algimanto, Vytauto, Trečiosios Lietuvos Laisvės Armijos (LLA), Vyties, Žemaičių ir Didžiosios Kovos apygarda, į kurią įėjo Ukmergės, Trakų, dalis Utenos, Švenčionių ir Kauno apskritys. Kadangi Ukmergės apskritis priklausė „Didžiosios Kovos apygardai“, tai nemažas būrys gimnazijos absolventų kovojo šios apygardos „B“ rinktinėje. Partizano „Stiklo“ kovotojų eilėse kovojo šie mūsų bendramoksliai: Edmundas Čiegis, Vaclovas Pauliukonis, Vytautas Rokas, Petras Kunavičius, o Povilas Vitkevičius, Onutė Žukauskaitė, Elena Pakalniškytė, Bronius Paškevičius tapo partizaninio judėjimo ryšininkais ir rėmėjais.“ Suskaičiuoti, kiek gimnazistų dalyvavo pasipriešinimo kovose, buvo ištremti, rėmė partizanus ar kitaip dalyvavo rezistencinėje veikloje, yra nelengva. Daugybė dokumentų iki šiol neperžiūrėta.

Gimnazijos absolventas Vytautas Pusvaškis, Didžiosios Kovos apygardos partizanas „Gandis“, siekdamas įamžinti Antano Smetonos gimnazijos gimnazistų atminimą, ėmėsi titaniško darbo. Bendradarbiaudamas su Rezistencijos ir genocido centru, naudodamasis archyvais, sudarė gimnazistų, dalyvavusių partizaninėse kovose, mokytojų ir gimnazistų-tremtinių sąrašą, kuriame 183 pavardės. Kaip teigia pats Vytautas, šis sąrašas nėra baigtinis. Tai tiesa, nes leidinio sudarytoja, skaitydama rankraščius, prisiminimus, rado paminėtą ne vieną pavardę, neįtrauktą į šį sąrašą. Į sąrašą įtraukė (leidinyje rasite 197 pavardes), tačiau aišku, kad tai dar ne visi. Tad tebus šis gerbiamo V. Pusvaškio įkvepiantis darbas postūmiu tolesniems atradimams, gimnazistų tiriamiesiems ar brandos darbams, gilesnėms studijoms – naujoms atodangoms.

Gimnazijos mokinių, mokytojų, ištremtų į sovietinius lagerius bei dalyvavusių pasipriešinimo kovose, abėcėlinis sąrašas

Duomenis apie tremtinius, partizanus surinko gimnazijos absolventas, pasipriešinimo sovietų okupacijai dalyvis Vytautas Pusvaškis.

1. Adamonis Donatas	16. Aviža Juozas	31. Čepukonis Vilius
2. Adamonis Jonas	17. Aviža Petras	32. Černiauskas Jonas
3. Apolinskaitė Albina	18. Baranauskas Vytautas	33. Černiauskas Stasys
4. Atkočiūnaitė Antanina	19. Bareiškytė Marijona Birutė	34. Čiegis Edmundas
5. Atkočiūnaitė Valentina	20. Baranauskaitė Irena	35. Driukas Feliksas
6. Atkočiūnaitė Aldona	21. Barzdaitė Vlada	36. Driukas Stasys
7. Atkočiūnaitė Jadvyga	22. Bilinkevičius Albinas	37. Dirsė Antanas
8. Atkočiūnas Bronius	23. Bražėnaitė Ona	38. Dūdaitė Marijona
9. Augūnaitė Matilda	24. Brokovinas Jonas	39. Eglinskas Antanas
10. Augūnaitė Veronika	25. Bundonytė Elena	40. Eglinskas Juozas
11. Augustinas Vitoldas	26. Burokas Edvardas	41. Eglinskas Balys
12. Augustinaitė Vanda	27. Butkus Gediminas	42. Gaižutis Algimantas
13. Aukštuolis Jonas	28. Butkus Vytautas	43. Gaižutis Bronius
14. Aukštuolis Stasys	29. Čepukėnas Vaclovas	44. Gaižutis Vladas
15. Aukštuolytė Genė	30. Čepukėnas Viktoras	45. Gečiauskaitė Janina

46. Giedraitis Feliksas
47. Giedraitytė Vanda
48. Girnytė Jadvyga
49. Gražytė Aldona
50. Grigas Edvardas
51. Grigaitė Viktorija
52. Griganavičiūtė Vida
53. Grigas Jonas
54. Grigonis Antanas
55. Grigucevičius Adomas
56. Gudaitis Jonas
57. Gudžiūnaitė Danutė
58. Guiga Vasilijus
59. Gurskaitė Elena
60. Imbrasaitė Stasė
61. Isiūnas Česlovas
62. Izakėnaitė Aldona
63. Izakėnas Algirdas
64. Jakubonytė Stefanija
65. Jalinskaitė Zita
66. Jalinskaitė Janina
67. Jankauskaitė Elena
68. Jankauskienė Zosė
(nenurodyta mergautinė pavardė)
69. Jasionytė Valerija
70. Jočys Albinas
71. Juknevičiūtė Juzė
72. Juknevičiūtė Ona
73. Juknevičius Petras
74. Kadžiulis Petras
75. Kalberas Kazimieras
76. Kalvelis Benediktas
77. Kalvelis Lionginas
78. Kapočius Antanas
79. Kapočiūtė Genė
80. Kaselytė Valė
81. Katlioriūtė Janė
82. Kalvelis Jonas
83. Kazlauskas Boleslovas
84. Ketvirtis Antanas
85. Kiaulevičiūtė Palmyra
86. Kneižys Edvardas
87. Kopūstas Lionginas
88. Kulešytė Zena
89. Kuliešius (Kuliešis?) Vytautas
90. Kulešytė Elena
91. Kulešytė Vanda
92. Kunavičius Petras
93. Ladauskas Jeronimas
94. Laska Vladas
95. Leščius Bronius
96. Linkevičius Antanas
97. Lisanka Albertas
98. Lukaševičiūtė Danutė
99. Lukoševičiūtė Janina
100. Lukšys Petras
101. Lukšytė Liudvika
102. Mackela Vytautas
103. Malinauskas Bronius
104. Maneika Jonas
105. Marazaitė Aldona
106. Marazas Vytautas
107. Markauskas Alfonsas
108. Markūnaitė Danutė
109. Masalskaitė Liuda
110. Maskoliūnaitė Monika
111. Matijošius Vytautas
112. Maziliauskas Antanas
113. Mickevičiūtė Aldona
114. Mineika Marijonas
115. Mingaila Vladislovas
116. Mingailaitė Joana
117. Mingailaitė Stefanija
118. Misiukas Albertas
119. Misiukas Kostas
120. Miškinis Ildefonsas
121. Mockėla Jonas
122. Morkūnas Alfonsas
123. Morkūnas B.
124. Morkūnaitė Aldona
125. Morkūnaitė Jadvyga
126. Morkūnas Kazys
127. Motiejūnas Algirdas
128. Muleronka Algirdas
129. Ožiūnaitė Valė
130. Pakalniškytė Elena
131. Paškauskas Bronius
132. Paulikonis Aloizas Algimantas
133. Pauliukonis Vaclovas
134. Pauliukonytė Genė
135. Petraška Anicetas
136. Petrauskas Gediminas Pranas
137. Pociūnaitė Elena
138. Pociūnas Albinas
139. Pociūnas Leonas
140. Pociūnas Petras-Rimantas
141. Puknys Kazys
142. Puodžiūnaitė Genė
143. Purlys Vytautas
144. Pusvaškis Vytautas
145. Pusvaškytė Leonora
146. Rakauskas Vytautas
147. Rakutytė Genė
148. Raugalas Vytautas
149. Razmaratas Juozas
150. Rechlickaitė Kazimiera
151. Riklickaitė Kotryna Leonora
152. Rindzevičius Antanas
153. Riklickaitė Elena
154. Rokas Vytas
155. Rutkauskas Aleksas

156. Šablevičius Juozas	170. Širvyys Feliksas	184. Valaikis Vytautas
157. Sinevičius Pranas	171. Širvyys Kazys	185. Valaikaitė Elena
158. Sinevičiūtė Elena	172. Šlapokas (Šlapokauskas) Donatas	186. Vašatkevičius Zigmas Leonas
159. Skominaitė Jadvyga	173. Šuminskas Pranas	187. Vernickas Vincas
160. Smetona Marijonas	174. Švainickas Algirdas	188. Vežikauskas Vytautas
161. Srogis Antanas	175. Švainickaitė Hania	189. Vildžiūtė Emilija
162. Strazdas Bronius	176. Tuskenis Vladas	190. Zareckas Vladas
163. Strazdas Rimgaudas	177. Tušaitė Marijona Gertruda	191. Ziezytė Romualda
164. Strazdas Vytautas	178. Tušas Algirdas	192. Zinkevičius Julijonas
165. Sudnikas Mindaugas	179. Undževičius Povilas	193. Žeruolytė Bronė
166. Sudnikas Stepas	180. Unikauskas Jonas	194. Žilys Vytautas
167. Svarinskas Alfonsas	181. Unikauskas Juozas	195. Žižminskaitė Janina
168. Šepetys Vytautas	182. Urnižas Antanas	196. Žižminskas Kazys
169. Šimkevičius Bronius	183. Užpolevičiūtė Stefanija	197. Žukauskaitė Ona

Gimnazijos muziejuje rastose nuotraukose gimnazistai, kurie pokariu dalyvavo pasipriešinimo sovietų okupacijai kovose. Visi jie baigė gimnaziją 1943 m. Pirmoje nuotraukoje iš kairės į dešinę J. Dambrauskas – partizanas, žuvęs Davidonyse. Paskutinis dešinėje – V. Danilevičius. Antroje nuotraukoje iš kairės į dešinę pirmoje eilėje: Paulavičiūtė, buvusi partizanų ryšininkė, A. Stasiukaitytė, S. Palaimaitė, L. Parokaitė, B. Lunytė, antroje eilėje: R. Šurkutė, A. Ožytė, S. Bugenytė, V. Sriogytė, J. Rakutytė.

Sovietinės valdžios represijų neišvengė ir mokytojai. Mūsų žiniomis, tremtinių dalį patyrė gimnazijos direktoriai J. Švoba ir A. Pilvelytė, kunigas kapelionas E. Simaška, mokytojai E. Kairytė, J. Putnaitė, I. Piščikas, P. Vaitkūnas ir J. Dešrytė.

Pasitelkęs KTU žygeivių klubo „Ažuolas“ (šis klubas rūpinasi Lietuvos istorijos, partizaninių kovų įamžinimu) narį Juozą Dapkevičių, gerbiamas V. Pusvaškis įamžino gimnazistus ir mokytojus – tremtinius ir partizanus – memorialinėje lentoje.

AMŽINA JUMS GARBĖ

Karas palietė ir pirmojo gimnazijos direktoriaus B. Dirmanto šeimą. Prisiminimais dalinasi anūkė Vijoleta Dirmantaitė-Gudanavičienė.

Mano šeimos likimas istorijos vingiuose...

Mano senelis Boleslovas Dirmantas buvo viena ryškiausių asmenybių Ukmergėje. Jis gimė 1882 m. Raseiniuose, 1911 m. Peterburgo universitete baigė teisės fakultetą. Nuo 1913 m. Ukmergėje vertėsi advokato praktika. 1918 m. mieste įkūrė ir iki 1919 m. vadovavo katalikiškos draugijos globojamai „Saulės“ gimnazijai.

1918 m. dar esant vokiečių okupacijai, Lietuvoje pradėjo kurtis savivaldos organizacijos. Tais pačiais metais buvo išrinktas Vyriausybės laikinasis komitetas, kurio tikslas buvo perimti iš vokiečių okupacinės valdžios miesto ūkio reikalų tvarkymą. Boleslovas Dirmantas buvo paskirtas Ukmergės apskrities komisaru. Jis ėmė rūpintis visais organizaciniais, finansiniais, ūkiniais reikalais ir mieste, ir visoje apskrityje. 1918–1919 m. buvo paskirtas Ukmergės apskrities viršininku, po to – pirmuoju Ukmergės taikos teisėju.

Apskrities tvarkymo darbus nutraukė bolševikų okupacija. 1919 m. B. Dirmantas buvo suimtas ir ištremtas į Rusiją, iš kurios 1920 m. grįžo. Tais pačiais metais buvo išrinktas Ukmergės burmistru. Iš šių pareigų 1926 m. pasitraukė, nes Vyriausybės tribunolo nutarimu prisiekusieji advokatai negalėjo užimti jokių valdžios postų. Tačiau iki 1940-ųjų buvo renkamas miesto tarybos nariu. Apie senelio nuveiktus darbus sužinojau tik iš spaudos jau atkūrus nepriklausomybę.

Seneliai užaugino du vaikus: mano tėtį Marijoną ir dukrą Sofiją, kuri vėliau ištekėjo už žinomo Ukmergės dailininko E.Kulviečio sūnaus Jurgio.

Atėjo 1944-ieji – represijų, trėmimo metai. Jau nacionalizuotame Dirmantų name gyvenęs kariškis perspėjo, kad šeimą numatoma tremti į Sibirą. Veikti reikėjo nedelsiant. Ėjo frontas, šeima nutarė pasitraukti laikinai, kol viskas aprims. Niekas negalvojo, kad visam laikui...

Aš buvau vos dešimties dienų kūdikis. Buvo nuspręsta mane palikti seneliams iš mamos pusės, kurie gyveno tuometinio Pagirijų valsčiaus Joknių kaime. Senelis buvo ūkininkas. Ten buvo ramiau.

Tuo metu senelio B. Dirmanto šeima po sunkios kelionės atsidūrė Vokietijoje pabėgėlių stovykloje. Po kelerių metų Vokietija pasidarė per maža pabėgėliams, kas turėjo giminių kitose šalyse, išvyko. Senelis sirgo diabetu ir niekur negalėjo vykti, tad su juo liko dukters Sofijos šeima. Senelis mirė Vokietijoje 1950 metais. Mano tėveliai išvyko pas mamos gimines į Jungtines Amerikos Valstijas.

Kai man sukako dveji metukai, į Sibirą ištrėmė mano senelius, kadangi turėjo 25 hektarus žemės, o vienas sūnų – tapo partizanu. Už prievoles, už sūnų partizaną. Mane spėjo palikti kaimynams. Augino mane giminės pasikeisdami, kol po trejų metų tremties grįžo senelė, o po aštuonerių – ir senelis. Tad užaugau pas juos.

Ilgai nieko nežinojau apie išvykusius tėvus ir senelius. Gyvenom už „geležinės uždangos“, nebuvo galima siųsti jokio laiškelio, jokios žinutės iki J.Stalino mirties. Pirmas laiškas atėjo po dvylikos metų – iš Amerikos.

Mano tėvai dėjo didžiules pastangas, kad galėčiau gyventi kartu su jais. Deja, jos buvo bevaisės. Nors buvo sutvarkyti visi dokumentai, kai man buvo dvylika, leidimas išvykti pas tėvus nebuvo duotas. Neduotas ir vėliau... Amerikoje jau turėjau ten gimusius brolių Saulių ir seserį Aldoną. Tėvas sunkiai dirbo fabrike, mama – buhalterė džinsų įmonėje. Ilgėjausi jų visų.

Pirmas pasimatymas su mama įvyko, kai man buvo 31-eri. Jai buvo leista atvykti į Vilnių tik penkioms dienoms. Bet mes „nusikaltom“, atsivežėme į Ukmergę. Pas mane tuo metu gyveno senelė, jos mama, akla senutė. Jautrus buvo susitikimas. Nusivežėme ir prie senelio kapo. Aišku, vėliau turėjom dėl to ir nemalonumų.

Po poros metų vėl bandėme ruošti dokumentus, kad pasimatytume. Reikėjo daug „popierių“: vyro sutikimo, charakteristikos iš tuometinės mano darbovietės Autotransporto įmonės, buvo sukviestas net partinis biuras, nors niekada nebuvau partijos narė. Komunistai sprendė mano likimą – bijojo, kad nelikčiau Amerikoje. Laimei, sveikas protas nugalėjo – gavau teigiamą charakteristiką, vizą Maskvoje irgi.

Nuvykau į Ameriką per pačias Šv. Kalėdas. Vaizdas apstulbino. Susipažinau su savo šeima, giminėmis. Pamenu, pabudau pirmą rytą ir pajutau tokią šilumą, kokios seniai nepatyriau, pasijutau tokia reikalinga – ašaros pačios riedėjo.

Tuo tarpu šalis nepaliko tokio didelio įspūdžio, kad būčiau norėjusi joje gyventi. Mačiau, kaip sutikti lietuviai ilgisi savo krašto, kaip ugdoma lietuviybė Čikagoje. Supratau, kad mano tėvelis nemylėjo Amerikos. Jis tiesiog sunyko ir mirė dar jaunas, vos 66-erių. Mačiau jį du sykius.

Kitą kartą mama atvyko viena ir prabuvo Lietuvoje bent mėnesį. Aš Amerikoje buvau penkis kartus. Dabar į užjūrį skrenda mano dukra Eglė, kurią labai myli mano sesers šeima.

Tris sykius buvau ir Vakarų Vokietijoje, kur aplankiau tėčio sesers šeimą, senelės kapą. Išblaškyta šeima... Labai liūdna, kad taip viskas susiklostė.

Tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pasijutau žmogumi. Tarybiniais laikais dėl savo biografijos ne kartą jaučiausi kalta. Juk nežinojom tikrosios Lietuvos istorijos. Po ilgų kvietimų į Lietuvą iš Amerikos atvyko brolis Saulius. Jis taip susižavėjo Lietuva, kad per trejus metus čia pabuvojo net keturis kartus. Užmezgė ryšius su gimnazija, su rajono savivaldybe. Trumpam buvo atvykusi ir sesuo Aldona.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę panorau daugiau sužinoti apie savo gimines. Archyvuose radau, kad mūsų giminė turi bajorišką šaknis, savo herbą.

Niekada nekaltinau savo mamos, kad ji mane paliko Lietuvoje. Jai tebuvo devyniolika, kai liko be savų: be tėvų, be savo krašto... ir be dukrytės. Aš neturėdama artimųjų savo gyvenime sutikau daug gerų žmonių. Didelę padėką jaučiu savo pirmajai mokytojai Zofijai Railienei, kuri nuo mažens globojo mane, sunkiais gyvenimo etapais rėmė materialiai ir moraliai.

Kai šiandien mąstau apie gyvenimą, suprantu, kokią sudėtingą gyvenimą gyveno visi: ir tie, kurie liko Lietuvoje ir bandė išlikti sovietinės sistemos gnaužtuose, ir tie, kurie apsisprendė emigruoti, bandė svetimose šalyse prisitaikyti ir kurti savo gyvenimus, ir tie, kurie pasirinko kovą.

Sunkus buvo jų apsisprendimas ir laukianti nežinia... Sulaužyti likimai.

Violeta Dirmantaitė-Gudanavičienė

Kad būtų lengviau suvokti to laikotarpio dramatiškumą, siūlau perskaityti keletą gimnazistų išgyvenimų, kurie surinkti ir užrašyti 1950 m. laidos rankraštyje.

1950 m. laidos abiturientė M. Augūnaitė: „Tėvai Juozas ir Marytė Augūnai buvo pasiturintys ūkininkai. Šeimoje augome du vaikai: aš ir brolis. Tėtis buvo labai darbštus ir tvarkingas gaspadorius, tai ir buvo vienintelė priežastis, kad pakliūtų į nepageidaujamųjų sąrašą. 1948 m. pavasarį šeima ištremiama į Sibirą, Igarką. Mokydamasi gimnazijoje gyvenau bute pas šeiminius, tad tremties išvengiau, tačiau likau be namų, be šeimos. Tik laimingo atsitiktinumo dėka nuolat slapstantis pavyko baigti gimnaziją.“

Bendraklasė A. Bundonytė: „Pokario metais mūsų šeimai teko patirti daug vargų. Dėl sunkios materialinės padėties (šeimoje augo daug vaikų) tėtis nusprendė neleisti manęs toliau mokytis gimnazijoje, nes turėjau dirbti ir padėti šeimai. Prie to prisidėjo ir įvykis su mano vyresniąja seserimi: ji buvo suimta ir nuteista 7 metams, nors buvo nepilnametė ir niekur nebuvo įsivėlus. Tais laikais pakliūti į saugumo nagus buvo labai paprasta: Stalino kariai, norėdami pagąsdinti, kovojo ir su nepilnamečiais. Kad suimtų sesę, užteko bendraklasės įskundimo. Kadangi buvau nepilnametė, dirbti niekas nepriėmė, tad pradėjau lankyti gimnaziją.“

Bendraklasė O. Kergyte: „Visą mūsų klasę sukrėtė 1946-ųjų metų gimnazistų areštai. Tiesiog iš pamokos saugumo organų išvestos Vanda (Giedraitytė) ir Aldona (Mackevičiūtė) į klasę negrįžo. Saugume buvo tardomos ir kitos mergaitės. Dar daugiau draugių netekome 1948 m. trėmimų metu. Daugelis galvojo: „O jei ir mane...“

Gimnazistė O. Ožiūnaitė: „Prasidėjus pavasario atostogoms su sesute Vale (abi gimnazistės) grįžome namo. Ankstų rytą prigužėjo pilnas kiemas „stribų“ ir tėčiui paliepė krautis mantą ir važiuoti į Sibirą. Pradėjome krautis daiktus, visi pasimetę. Man kilo mintis bėgti. Kai stribų liko mažiau (dalis nuskubėjo į kitą sodybą), nutaikiusi progą, iššokau pro langą ir plentu pasileidau miško link. Taip save pasmerkiau nuolatinei baimei ir klajoklės daliai. Pamiškėje sutikau dar keletą bėglių... Dvi naktis nakvojau miške. Trečią naktį parsivedė namo Z. Karpinskaitė. Pas juos gyvenau gal savaitę, kol sužinojęs apie nelaimę mamos brolis mane susirado ir parsivežė į Bagaslaviškį. Pasibaigus atostogoms, su dėde pasitarusi grįžau į gimnaziją. Buvo nusamdytas butas, kur gyvenau su klasės drauge Danute. Nuėjau pas auklėtoją R. Sriogį, kuris pamokose buvo toks griežtas. Jis mane apkabino ir patarė namuose nenakvoti, o kada reikės ateiti į gimnaziją, pasakys per Danutę. Taigi dienomis sėdžiu bute ir mokausi savarankiškai, o nakvoti einu pas bendraklasę Vladę. Jos mama išrūpino gydytojo pažymėjimą dėl praleistų pamokų. Sužinojau, kad vėl renka tokias „pasilikusias“, tai kitas dėdė tuomet priglaudė. Atėjau laikyti tik egzaminų. Dėkinga visiems mokytojams, kurie leido baigti mokyklą, o juk buvo rizikinga.“

Gimnazistės A. Matulkaitė prisiminimus rasime knygoje „Igarkos tremtiniai“: „1948 m. gegužės 22-ąją į gimnaziją nenuėjau. Po ilgos nužmoginančios ir karščiuojančios kelionės gyvuliniais vagonais ir laivo triumais birželio 18 d. atsidūriau ledų neištirpdžiusioje Užpoliarėje. Taip birželio 19 d. mokyklos suolą pakeitė 12 valandų trukmės darbo diena.“

Gimnazistė D. Burneikaitė: „1944 m. gruodžio 27 d. (buvo žiemos atostogos) termometras rodė 28 laipsnius šalčio. Sovietų kariai ir stribai apsupo sodybą, nušovė tėčio numylėtą šunį Tarzaną, vartė, naršė... Nieko neradę, areštavo mano tėtį. Liko siaubo dienos, naktys ir begalinė baimė. Mokydamasi gimnazijoje, blaškiausi pas gimines, draugus...“

Gimnazistas V. Lesčius: 1944 m. pradėjau mokytis gimnazijoje. Praėjus pusmečiui, mano šeimą ištiko antras smūgis: už ryšius su Užugirio apylinkėje veikusia kapitono Krikštonio vadovaujama partizanų grupe buvo suimtas ir ištremtas mano brolis. Sovietiniai valdžios organai už jo antisovietinę veiklą ir už tai, kad Nepriklausomos Lietuvos ir vokiečių okupacijos metais mama, turėjusi 25 ha ūkį, samdė darbininkus, konfiskavo visą turtą ir paliko mus be jokio pragyvenimo šaltinio. Man prasidėjo itin sunkus mokymosi, gyvenimo laikotarpis. Tai buvo laikotarpis, kada kasdien dažnai alkanam teko po kelis kilometrus eiti į mokyklą, o po pamokų purvinam grįžti į kaimą. Saugodamasis nuo tremties, ieškojau nakvynės aplinkinių kaimynų klojimuose, įsikasdavau į šiaudus ar šieną, patyriau šaltį, baimę, nemigą.“

Gimnazistas A. Keburis: „Besimokydamas gimnazijoje dalyvavau sukuriant pagrindinę organizaciją „Jaunoji Lietuva“, kurioje buvo apie dešimt žmonių. Spausdinom ir platinom atsišaukimus, turėjome rašomąją mašinėlę, vykdėme kitas partizanų užduotis.“

Gimnazistas P. Starovoitovas: „Ketvirtos klasės gyvenime įsiminė du įvykiai. Vienas – suėmė klasės seniūną V. Guigą. Išgirdome, kad buvo suimtas jo tėvas, o jis pats žinojo apie pagrindinę organizaciją ir neišdavė saugumui. Antras įvykis – klasėje buvau susodintas su antriems metams paliktu tokiu Galvanausku, kuris ėmėsi mane „auklėti“. Jis pradėjo sakyti, kad reikia stoti į komjaunimą (beje, jis buvo pirmas ir vienintelis klasėje komjaunuolis), tuomet visi mokytojai tavęs bijos. Eilinio rango chuliganėlis. Netrukus jis kažkur dingo, o man paliko pasibjaurėjimas jo taip giriamu komjaunimu (vėliau savo draugų tarpe tokius vadinome „galvijais“ ir kiekvienų mokslo metų pradžioje linkėjome „šiais metais netapti galviju“).

Gimnazistas V. Narušis prisimena: „Nedaug truko, kad pakartotinai saugumo karceriuose būčiau atsidūręs ir aš. 1948 m. gimnazijoje dešimt vienminčių susibūrėme į uždara diskusijų būrelį. Jame dalyvavo P. Venskųs, P. Dėdelė, V. Juška, E. Dėdela, V. Juknys, F. Katinas, L. Narkevičius, V. Rudokas, A. Valančius ir aš. Ten diskutavome įvairiais, pirmiausia, politiniais klausimais. Kartą visi nusifotografavome. Suėmus būrelio narį Jušką, nuotrauka pakliuvo į KGB rankas. Tardydami Jušką už savanorišką prisipažinimą jam žadėjo laisvę. Tačiau jis paaiškino, kad tai paprasčiausia gimnazijos draugų nuotrauka. Taip ir likome nepaliesti...“

Tai tik keletas egzistencinių liudijimų, atskleidžiančių dramatiškus išgyvenimus, nežinią dėl savo paties, šeimos likimo, bandymus gyventi ir išgyventi. Apie patirtus išgyvenimus tremtyje, lageriuose išleista nemažai prisiminimų knygų. Daug knygų galima rasti gimnazijos bibliotekoje. Entuziastas Vaclovas Slivinskas surinko medžiagą ir išleido atskirais leidiniais gimnazijos absolvento partizano A. Bilinkevičiaus – Balčiaus dienoraštį ir poezijos knygeles. 2018 m. išleisto „Partizano Balčio dienoraščio“ pratarmėje knygos autorius rašo: „Dienoraštis – tai autentiškas liudijimas apie tuometinio gyvenimo žiaurumus, už Lietuvos laisvę kovojusių ir nužudytų Vyčio apygardos partizanų vadų ir eilinių partizanų buitį ir būtį, nuotaikas, begalinę meilę Tėvynei. Gaila, kad dienoraštis išlikęs ne visas. Du sąsiuviniai peršauti – aiškiai matyti kulkos žymė. Daugelio lapų didesnė dalis nuplėšta. Kai kurie lapai išteplioti, apiplyšusiais kraštais (...) Teko ilgai ieškoti Deltuvos apylinkėse žmonių, kurie galėtų ką nors žinoti apie partizaną, vardu Albinas, slapyvardžiu Baltis. Šiuo metu Kaune gyvenantis ukmergietis P. Žlioba prisiminė, kad su A. Bilinkevičiumi kartu mokėsi Deltuvos pradinėje, vėliau – Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje“. Pasirodo, partizanaudamas Balčius ne tik rašė dienoraštį, bet ir eilėraščius. Jo sesuo Genė išsaugojo du sąsiuvinius eilėraščių: „Pirmieji žiedai“ ir „Tėviškės žemei“.

Gimnazijos 1953 laidos absolventė J. Dulevičienė dovanojo gimnazijai savo bendraklasio Vytauto Rakausko romaną „Dar neišskriskite, paukščiai“. Mokytojas B. Dulevičius taip pristato autorių ir knygą: „V. Rakauskas buvo suimtas 1946 m. per pamokas, apkaltintas antisovietine veikla, karo tribunolo nuteistas 7 metus kalėti. 1953 m. grįžo iš tremties, dirbo akmenvežiu, tinkuotoju. 1956 m. baigęs Ukmergės vidurinę darbo jaunimo mokyklą, įstojo į VU filologijos fakultetą. Dirbo mokytoju, „Vagos“ leidykloje redaktoriumi, vėliau – lietuvių literatūros ir tautosakos institute, išleido ne vieną poezijos, prozos knygą. Ši knyga ypatinga yra tuo, kad jos veiksmas vyksta Ukmergėje. Pasakotojas – jaunuolis Mindaugas, paprastas statybų darbininkas, ką tik grįžęs iš tremties. Jausdamasis vienišas, jie siekia laimės ir meilės. Tenka patirti daug nusivylimų, išdavysčių. Jis tarsi nori sustabdyti laiką – išsilavinimu pasivyti draugus. Knyga atskleidžia grįžusio iš tremties žmogaus išgyvenimus, bandymą išlikti žmogumi, pasiekti savo gyvenimo tikslą.“

Gimnazistas R. Baltrušis prisimena: „1944 m. rudenį į baigiamąją VIII klasę (klasės auklėtojas pradžioje Žižys, o paskui fizikos mokytojas Bugenis) susirinkome tik šeši vaikinai, kurių dėl amžiaus nelietė sovietinė mobilizacija. Tačiau po kelių savaitių atsirado dar dvylika, suprantama, „pasitvarkiusių“ savo dokumentus. Dar kiti su „patvarkytais“ dokumentais pasklido po Lietuvą, daugiausia susiburdami Vilniuje ir Kaune, nes dideliuose miestuose, tikėtina, lengviau „pasislėpti“ minioje nuo sovietinių NKVD agentų. Tad iš 80 įstojusių į gimnaziją berniukų, baigėme tik 18.“

Apie meilę tėvynei, žmogiškumo išsaugojimą – vertybes, kurias puoselėjo karo ir pokario gimnazistai, liudija ir gimnazijos muziejuje saugomas mokinių rašytas atminimų albumėlis. Klasės draugių Galiutės, Reginos, Rasės, Aldonos ir Danutės rankų darbo albumas dedikuotas bendramokslei Danutei vardinių proga. Įrašai nuoširdūs ir paprasti, kupini meilės tėvynei. Jame rasime ir gimnazistų mylimo kunigo kapeliono E. Simaškos įrašą.

Danute,
Norėčiau, kad visi Gave pamatę
sakyty ir galvoty: štai ateina
skaisti jauna mergaitė; ta,
kuri eina, kuri kalba, kuri
eina, kuri rengias ir kuri
šypsos, kaip angelai.
Ukmergė, 1942. V. 15
Tavo kapelionas
Kur. E. Simaška

Pokario metais mokymosi sąlygos buvo sunkios. Dauguma moksleivių, kurie gyveno 5-8 km nuo gimnazijos, namo eidavo pėsčiomis. Ar spigino šaltis, ar pliaupė lietūs, vieni išeidavo su tamsa, kiti su tamsa grįždavo (mokėsi dviem pamainomis). O jei dar lankydavo choro repeticijas, tai kaip rašoma prisiminimuose, „per dieną antrą kartą einant į mokyklą kai kurios mergaitės beveik 30 km padarydavom.“

Didelis galvos skausmas gimnazijos vadovybei – pasirūpinti kuru. Gimnazija neturėjo jokio transporto, neturėjo ir lėšų. 1950 m. abiturientų laidos prisiminimuose rašoma: „Direktorius pasikliaudavo tėvų parama. Pirmaisiais pokario metais už kiekvieną mokinį prašydavo atvežti po kubinį metrą. Malkas miške taip pat tėvai turėjo paruošti. Ne vienas didesnę žiemos atostogų dalį esame praleidę bepjaudami medžius.“ Teko dalyvauti ir miesto tvarkymo darbuose, nebuvo elektros, trūko vadovėlių. Tačiau pokario nepritekliai netemdė jaunystės polėkių. 1946 m. laidos abiturientų rankraštyje rašoma: „Slinko įtemptas pokario laikas. 1945 m. vasarą pažymint tarybų Lietuvos penkmetį, Ukmergės gimnazijos jungtinis choras (mokytojai J. Motiekaitis ir P. Sližys) Lietuvoje laimėjo trečią vietą (pirmą – Kauno universitetas, antrą – Vilniaus universitetas). Tas laimėjimas mums, ukmergiškiams, kainavo brangiai – visus chorvedžius pasiėmė Vilnius. Likome be muzikos mokytojų. O tuo metu artėjo mūsų Šimtadienis. Reikėjo galvoti apie programą. Ir tada auklėtoja Elena Kairytė pasakė: „Jūs baigiate gimnaziją, mokėtės visko ir visko išmokote. Taigi esate pajėgūs parodyti Ukmergei ir operetę.“ Visi pritilome. Taip, klasėje yra gabių literatų, artistų, dainininkų, bet kad operetę?... Bet auklėtoja įtikino, kad galim! Sukrutom visi – ruošėme M. Petrausko operetę „Kaminkrėtys ir malūnininkas“. Muzikinę dalį rengė V. Karpavičius, dekoracijas piešė B. Tamošiūnas. Dainuodavome pas mūsų klasės mokinę N. Juodytę, nes ji turėjo pianiną. Gimnazistai S. Bagdonas (Malūnininkas), V. Rakauskas (Kaminkrėtys), R. Varnaitė (namų šeimininkė), J. Daraškevičiūtė, J. Vaičiūnaitė (Teklytė), V. Panevėžytė (tarnaitė) vaidino, repetavo. Operetėje šoko jaunimo, kepėjų chorai, šokėjai. Žinoma, padėjo mokytojos E. Kairytė ir L. Kupstienė. Pastaroji mus nugrimavo. Buvo daug šurmulio, džiaugsmų ir nesėkmių, bet visas kliūtis įveikėme ir 1946 m. vasario mėn. Šimtadienio šventėje įvyko operetės premjera. Vėliau įsidrąsinome, operetę rodėme ir Ukmergės visuomenei.“

Sovietų valdžia griežtai sekė, kaip vyko mokymas, kaip dirbo mokytojai. 1948 m. balandžio mėn. laikraštyje „Tarybinis kelias“ pasirodė straipsniai „Griežčiau kovoti prieš nacionalistinės klerikalinės ideologijos skleidėjus mokyklose“ ir „Už komunistinį auklėjimą mokyklose“. Juose remtasi LKP(b) Ukmergės apskrities komiteto tikrinimo duomenimis. Buvo tikrintas ideologinis darbas ir visuomenės mokslų dėstymo lygis mokykloje. Straipsnio autorius susirūpinęs pažymi, kad dar pasitaiko mokytojų (J. Verbickas, R. Sriogis, J. Krikštaponytė), kurie lanko bažnyčią. Mokytojai J. Putnaitė ir J. Krikštaponytė ne kovoja su religiniais prietaisais, o pamokose iškelia religijos vaidmenį. Direktoriams S. Vitkauskui ir A. Pilvelytei buvo pareikšta pastaba, kad pasirūpintų mokytojų idėjinio lygio kėlimu. Nuo 1946 m. įvestos auklėjimo pamokos, kurių tikslas – diegti sovietinio žmogaus vertybes visose klasėse.

1948 m. laikraštyje „Tarybinis kelias“ randame straipsnelį „Jos rengiasi baigti gimnaziją“ – apie 39 abiturientes, besiruošiančias laukti egzaminus.

Už aukštą tarybinių egzaminų lygį!

Jos rengiasi baigti gimnaziją

Ukmergės mergaičių gimnazijos VIII klasėje šiuo metu mokosi 39 mergaitės, jos visos intensyviai rengiasi išlaikyti baigiamuosius egzaminus. Iki egzaminų teliko tik gera savaitė laiko. Abiturientės išnaudoja visas galimybes mokimuisi. Daromos istorijos, konstitucijos, lietuvių kalbos ir literatūros santraukos, uoliai lankomos papildomos pamokos, konsultacijos. Ypač daug dirbama su matematika. Dabar nepamatysi aštuntokių, linksmai bevaikščiojančių žaigatvais ir be rūpesčių besidalinančių maloniais pavasario įspūdžiais, kaip kitados kad būdavo; joms viena terūpi—kuo geriausiai pasiruošti egzaminams. Egzaminai, lyg tas laimės žiburys ant aukšto kalno, jį pasiekti tegali labai patvarūs, tinkamai pasirengę žmonės. Abiturientės tai puikiai supranta. Jų vienintelė priemonė tą laimės žiburį pa-

siekti—tai žinios. Šių metų egzaminams statomi griežtesni reikalavimai, negu anksčiau, tad ir dirbama turi būti daugiau. Tarybiniam mokslui žengiant į priekį, kylant tarybinei kultūrai, kiekvieno piliečio uždaviniai tampa sudėtingesni, jiems atlikti reikia geresnio pasiruošimo.

Iki šiol klasėje pirmavo Sargelytė. Gerai mokėsi ir Girnytė Apolonia, Mimaitės, Survilaitė Ona ir kt. Šios mokinės ir dabar daug dirba, stengiasi. Survilaitė ir kai kurios kitos yra kandidatės medaliams už gerą mokymąsi gauti.

Nenori atsilikti ir tos mokinės, kurioms per mokslo metus neperdaug gerai sekėsi, pavyzdžiui, Morikūnaitė, Šileikaitė, Orlickaitė. Jos pasiryžusios įsisavinti reikalingas žinias, kad egzaminus išlaikytų.

Aštuntokės jau šiuo metu tariasi, ką pradėti gimnaziją baigus. Daugumas jų pasiryžusios tęsti mokslą aukštesiose mokyklose. Daugiausia norinčių studijuoti mediciną. Survilaitė, kuri gerai rašo lietuvių kalbos rašomuosius ir daro pirmus mėginimus kūrybos srityje, gal būt pasuks savo mėgiamos mokslo srities—literatūros—keliu. Dar kitos žada pasirinkti pedagoginius mokslus.

Prieš aštuntokės dabar atsistoja daug klausimų, netrukus atsiveria daug galimybių, daug įvairių kelių. Tačiau šįkart joms viena aišku: viskas priklausys nuo sėkmingo egzaminų išlaikymo. Egzaminai parodys, kiek jos yra subrendusios politinio ir bendro išsilavinimo srityje, parodys, kaip abiturientės patenkins partijos ir vyriausybės rūpestį. Aštuntokės tai supranta ir dirba.

M. Valius

1949 m. gruodžio 18 d. Ukmergės miesto darbo žmonių deputatų tarybos 15 sesijoje buvo svarstoma padėtis švietimo srityje. Konstatuota, kad net 45 procentai mokinių nepažangūs. Niekas neįvardino, kokia svarbiausia prasto mokymosi priežastis (dauguma neturėjo tinkamų mokymosi sąlygų, trūko priemonių), bet kaip įprasta sovietmečiu, pabrėžtas „silpnas politinis auklėjimas“, todėl mokytojams įsakyta „nagrinėti Lenino veikalus, diktuoti idėjinius sakinius, išryškinti tarybinius fizikos, chemijos laimėjimus“, tinkamai pateikti tarybinio gyvenimo pavyzdžius. 1949 m. respublikos vyriausybė nusprendė gimnazijas pertvarkyti į septynmetes ir vidurines mokyklas. Remiantis šiuo nutarimu gimnazija buvo pertvarkyta į II-ąją mergaičių vidurinę ir I-ąją berniukų vidurinę mokyklą.

Istorinė klaida buvo padaryta.

Išlikimo metai, 1950–1988 m.

Apgaubia žemę sutemos rugsėjų
Ir byra žvaigždės vienišos pernakt...
O ankstų rytą tu kaip Prometėjas
Skubi mokyklos žiburius uždegt.
Rasotą saulę per gimtinės žemę
Neši į klasę, pilną mokinių
Ir pradedi prasmingą laimės teoremą
Nuo pirmo žodžio ir pirmų dainų.
Parodai kelią iksų begalybėj,
Tėvynės meilę įskeli širdy
Ir kiekvienam pražydusioj alyvoj
Po penkialapį žiedą atrandi.
Ir kai rugsėjai nukrenta ant knygų,
Birželiais šlama tau sąsiuviniai,
Nes tu žinai, kad vieną šviesų rytą
Pakils į saulę tavo mokiniai.

Antanas Šleikus, direktoriaus pavaduotojas, lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas

Pokario metais trūko mokytojų specialistų, bet nuo 1950 m. mokykloje pradėjo dirbti daugiau jaunų mokytojų. J. Palidaskaitė pateikia statistinius duomenis, kaip kito mokytojų skaičius ir jų išsilavinimas per dešimtmečius.

Mokslo metai	Bendras mokytojų skaičius	Turintys aukštąjį išsilavinimą	Turintys nebaigtą aukštąjį išsilavinimą	Turintys vidurinį išsilavinimą
1950/51	40	8	15	8
1961/62	52	32	2	18
1981/82	39	30	-	9
1984/85	49	40	1	8

Mokytoja A. Nekrašienė prisimena: „1950 metų rudenį pradėjau dirbti II-oje mergaičių vidurinėje mokykloje. Čia dėščiau tik istoriją ir iš karto vyresnėse klasėse. Mokyklos direktorė buvo M. Krivickienė. Mokytojų kolektyvas jaunas, direktorė – geras žmogus, darbo atmosfera maloni, mokinių drausmė gera. Vėliau direktoriumi tapo L. Jankūnas – sumanus, išradingas pedagogas. Nuo 1954 metų klasės jau buvo mišrios, mergaitės mokėsi kartu su berniukais. Tuo laiku istoriją mokykloje dėstė mokytojai A. Našlėnienė, J. Aleksa, V. Juzėnas, šiek tiek vėliau – mokytoja G. Amulevičienė. Tuo metu dirbo geografijos mokytojos J. Kuraitienė, L. Blusytė, anglų k. mokytoja M. Čiegienė, lietuvių k. mokytoja O. Matakanskienė, matematikė G. Dambrauskienė, fizinį lavinimą dėstė mokytojai A. Janėnas, vėliau – E. Triponienė, L. Giedraitienė, muziką – mokytojai P. Martikonis, vėliau – A. Penkauskas, P. Markauskas.

Mokykla garsėjo įvairiais renginiais. Direktorius L. Jankūnas buvo geras internacionalinių savaitinių organizatorius. Atvykdavo svečių iš Baltarusijos, Ukrainos, Estijos TSR. 1957 m. mano auklėjamoji 10^b klasė už gerą mokymąsi ir visuotinę veiklą buvo pirmą kartą premijuota nemokama ekskursija į Minską. Mokytojams buvo irgi organizuojamos ekskursijos. Per tą laiką aplankėme Maskvą, Leningradą, Krymą, Kaukazą, Karpatus, visą Pabaltijį išvažinėjome. Ekskursijas organizuodavo rajono profsąjungos komitetas.“ 1951 m. darytoje nuotraukoje – pirmoje eilėje iš dešinės į kairę sėdi mokytojai: Urbonas, Liškaitė, Savickaitė, Sriogis, direktorė Nedzinskaitė, Pocius, Jelinskaitė, Jakimaitienė, Urbonienė, Stasiukaitytė, Kamėta.

Prisiminimais dalinasi 1953 m. laidos mokinė G. Laurinavičiūtė-Navickienė: „Į mokyklą atėjau mokytis 1948 metais. Tada mūsų klasėje mokėsi vien merginos. Mokyklą baigiau 1953 metais. Tuo metu mūsų mokykloje veikė daug įdomių saviveiklos būrelių, kuriems vadovavo mokytojai Genevičienė, Blusytė, Martikonis. Kiekvieną šeštadienį visos klasės (nuo penktos iki vienuoliktos) ruošdavo įvairius renginius, konkursus, montažus. Repetudavome dieną ir naktį. Kiekvienas, ką sugebėdavo, parodydavo. Tiems renginiams siūdavome ir drabužius. Mokytoja Stanionytė siūdavo šokėjams rūbus, o mes, dar būdamos nedidelės mergaitės, eidavome jai padėti. Kartais ir nepasisekdavo, sykį bliuzelę sukarpėme, o viena mergaitė net pusę sijono nukirpo. Mokytoja supykdavo, bet greitai ir atleisdavo. Žinoma, jai buvo sunku, o mums, vaikams, įdomu. Prisimenu tradicinį renginį „Gegužės žiedai“. Tą dieną eidavome į gamtą, susirasdavome sau patogią vietą ir ruošdavomės vakaronei. Susirinkdavo visa mokykla. Šokdavome, dalyvaudavome atrakcionuose, žaidimuose, dainuodavome įvairias dainas, mindavome mįsles. Būdavo tarpklasinės šokių varžybos. Tai klasei, kuri laimėdavo, įteikdavo direktorė Krivickienė dovaną (prizą). Visi džiaugdavomės, būdavo labai įdomu. Kaip jau minėjau, mokykloje buvo choras, kuriam vadovavo mokytojas Martikonis. Per dainų šventes mūsų mokykla užimdavo visą laiką pirmas vietas. 1950 m. mūsų mokyklos choras dalyvavo respublikinėje dainų šventėje, kuri vyko Vilniuje. Į tą šventę važiavo vaikų choras ir mišrus choras. Tuo metu vaikų chorui vadovavo mokytojas Šarkauskas.

Kaip jau minėjau, fizinį mums dėstė mokytoja Galkytė. Man ši mokytoja labai patiko, ji buvo reikli. Tad mūsų mokykloje buvo išugdyta nemažai įžymių sportininkų. Viena iš tokių sportininkių – mūsų klasės draugė Lapkaitė Aldona. Ji buvo labai gera bėgikė ir mokėsi labai gerai (žinoma, be trejetų). Aldona pasiekdavo labai aukštų sportinių rezultatų, užimdavo prizines vietas ir rajono, ir respublikinėse jaunimo olimpiadose. Mokytoja Galkytė organizuodavo ir tarpklases sportines varžybas: krepšinio, rankinio, kitas. Teko rungtyniauti ir su kitų mokyklų, kitų rajonų mokyklų mokiniais. Žinoma, mokykliniai metai kupini įvairių įvykių. Per pamokas išdykaudavome ir mes. Buvo net tokių atvejų, kad auklėtoja iškviesdavo tėvus. Vieną sykį tai prisivirėme košės... Tai atsitiko per fizikos pamoką. Kelios mergaitės sėdėjo galiniame suole netoli lango. Tą pamoką rašėme kontrolinį darbą. Viena mergaitė pasiėmusi trintuką ir prie jo pririšusi pieštuką ir popieriaus gabaliuką metė kitai mergaitei, sėdinčiai prie lango. Smūgis buvo stiprus. Lango stiklas subyrėjo į šipulius. Mokytojas iš pykčio net paraudo ir nieko nesakęs iškvietė direktorę. Na, ir ką – nenuorama gavo dvejetą, dar iškvietė tėvus, kurie turėjo įstatyti langą, o tada buvo sunku gyventi, o ypač tiems, kurie gyveno kaimuose...“ Nuotraukoje 1952–1953 m. mišri laida.

1955 m. spalio mėnesio „Tarybinio kelio“ straipsnyje „Jaunajam mokytojui reikia paramos“ rašoma, kad „šįmet mokytojauti rajone su aukštuoju bei nebaigtu aukštuoju pradėjo 18 mokytojų. Kaip pavyzdį galima paminėti miesto II ir I vidurines. Jaunieji mokytojai čia apgaubti rūpesčiu, jiems pataria didesnę patyrimą turintieji mokytojai, mokyklų dalykinės komisijos, vadovybė.“ Dirbti mokytoju šiuo laikotarpiu buvo sudėtinga: valdžia stebėjo mokytojų darbą, nuolat reikalavo ataskaitų, bandė „išguiti nacionalizmą“, skiepyti tarybinio mokytojo ideologines vertybes. Prieš pat 1951–1952 m.m. pradžią rajono spaudoje pasirodė didelės apimties straipsnis, kuriame pasakojame apie tai, kad „Ukmergės vidurinėje mokykloje nr. 2 prasidėjo Ukmergės, Smėlių, ir Širvintų rajonų mokytojų seminaras, kurį organizavo LTSR švietimo ministerija kartu su Politinių mokslinių žinių skleidimo draugija ir rajono liaudies švietimo skyriumi. Seminaras tęsėsi 5 dienas. Susirinkusieji klausėsi paskaitų: „Mokslinė ateistinė propaganda mokykloje“, „Buržuaziniai nacionalistai ir reakcinė katalikų dvasiškija – socializmo statybos Lietuvoje priešai“, „J. V. Stalinas ir Lietuvos liaudies kova už nacionalinę nepriklausomybę“. Buvo parodyti filmai „Kaimo mokytoja“ ir „Vyriausybės narys“, vyko jų aptarimas. Kaip rašoma laikraštyje, mokytojai kalbėjo, jog „mes dar turime daug padirbėti, kad pasiektume tokio darbo ir auklėjimo lygio kaip Varvara Vasiljeva“. Visai suprantama, kad kitaip kalbėti negalėjo, pasirinkimo nebuvo. Galvoti viena, o sakyti kita – šitą pamoką išmoko visi, kurie gyveno okupuotoje šalyje. Nuotraukoje 1953 m. mokytojai, nusifotografavę ant mokyklos laiptų.

1953 m. laidos rankraštyje abiturientė Vanda Rudavičiūtė prisimena: „Pokariu klasėse buvo šalta ir tamsu. Pamokų metu dažnai ir mokytojai, ir mokiniai sėdėdavo su paltais. Palubėje žibėdavo raudonas elektros lemputės siūlelis, o kartais užgesdavo ir jis. Bet pamoka tęsdavosi, mokytojai ką nors pasakodavo. Pamokos vykdavo klasėse, o ne dalykiniuose kabinetuose. Tik vėliau buvo įrengtas šioks toks fizikos ir chemijos kabinetas. Geografijos ir istorijos žemėlapiams mokytojų kambaryje buvo skirtos atskiros spintos.

Striuka buvo ir su mokyklinėmis priemonėmis. Dažnai neturėdavome sąsiuvinų, rašalo, spalvotų pieštukų. Rašydavome ant visokių popiergalių, tarnybinių blankų (jau užpildytų vienoje pusėje). Rašalą virdavome iš cheminio pieštuko. Vadovėlius pakeisdavo mokytojo padiktuoti užrašai. Taigi nemažą dalį pamokos užimdavo diktavimas. Jokios uniformos mokiniai neturėjo – vilkėdavo kas kuo. Tik paskutiniaisiais metais įsigijome. Mokinių amžius klasėje taip pat būdavo įvairus (skirtumas 3-4 metai). Mat mokytojai visai nesivaržydami palikdavo mokinį kartoti kursą net po 2-3 metus. Iš klasės į klasę kasmet pavasarį būdavo keliamieji pagrindinių dalykų egzaminai. Jei kokio dalyko išeidavo metinis dvejetas, pataisa iš karto. Jei dvejetą gavai per egzaminą – taip pat pataisa. Perlaikyti egzaminą ar atsiskaitytai galėjai tik rudenį, pasimokęs per vasarą. Gavai tris pataisas – lieki antrus metus.

Nuo antros iki devintos klasės mūsų auklėtoja buvo Jadvyga Solskytė, pravardžiuojama Mamane, nes mumis rūpinosi tikrai motiniškai. Ypač įdomios ir naudingos būdavo jos auklėjimo pamokos moralės klausimais. Savoje „a“ klasėje mokytoja niekada nieko neišskirdavo. Jai neegzistavo nei blogi, nei geri mokiniai, nei mokyklos „žvaigždės“, nei „pelenės“. Į bet kokią renginį stengdavosi įtraukti mus visas. Ypač būdavo smagu pavasarį su auklėtoja dalyvauti miesto tvarkymo talkose. Kartu sodinome medžius skvere, kur dabar stovi „Draugystės“ kino teatras (dabar – Ukmergės Kraštotyros muziejus), „Bobučių“ parką prie I. Meskupo (dabar partizano J. Krikštonio) paminklo, mišką Dukstynoje, Pivonijos-Pašilės pakelės ruožą.

J. Solskytei išėjus dirbti į švietimo skyrių, klasę auklėjo Janina Šiaučiukėnaitė, ligota, su kupriuke mažuliukė mokytoja, tačiau be galo jautri, gera moteris. Ji dėstė chemiją. „b“ klasę auklėjo (ne visą laiką) lituanistė P. Jokimaitienė, o jai išvažiavus į Vilnių – klasę perėmė istorikė Aldona Nekrašienė. Anuomet daug pedagogų mokydami mus patys studijavo neakivaizdiniu būdu. Prisimenu visada labai korektišką, santūrų, griežtą ir reiklų istoriką Joną Aleksą, mokėjusį vien žvilgsniu valdyti klasę. Tai buvo labai inteligentiškas, plačios erudicijos žmogus. Švelnus, geranoriškas fizikas J. Bugenis įdomiai ir aiškiai išdėstydavo savo dalyką. Jeigu ko nesuprasdavai, jis galėjo tau aiškinti tą patį kad ir dešimt kartų – tik klausk, domėkis“. Nuotraukoje – 1953 m. abiturientų laida.

Mokytojai sėdi (iš kairės į dešinę): P. Martikonis, E. Triponienė, A. Nekrašienė, D. Tamošiūnaitė-Jonikienė, direktorė Krivickienė, J. Šiaučiukėnaitė, Riskaitė, J. Urbonas, J. Bugenis.

Paukščiai medžių viršūnėse šneka:
„Mokykla jau arti, jau arti!“
Koks gražus tas moksleiviškas takas!
Kaip pašėlusiai linksma širdy.

V. Rukšaitė, II vid. mokyklos X kl. mok.

Šių poezijos eilučių autorė V. Rukšaitė-Tapinienė prisimena: „Kol patekau į 2-ąją vidurinę mokyklą, su mama perėjome kryžiaus kelius. Bet perėjome. O ten – didžiulė puokštė unikalių mokytojų... Nežinau, ar tik šiandien taip atrodo, ar iš tiesų toje puokštėje – nė vieno pikto! Visi to laikotarpio mokytojai – asmenybės, išaugusios dar nepriklausomoje Lietuvoje, išsaugojusios dvasios tyrumą, žmogiškumą. Mokykla garsėjo chorų, šokių, dramos būreliais.“

1955 m. rajono laikraščio straipsnyje „Rajono meninės saviveiklos apžiūra“ rašoma: „Dvi dienas Ukmergės II-osios vidurinės mokyklos salėje pasirodė dešimtys mokyklų, klubų-skaityklų, įmonių ir įstaigų meninės saviveiklos kolektyvų. Apžiūrą atidarė jungtinis pirmos ir antros vidurinių mokyklų choras, vadovaujamas mokytojo P. Martikonio. Jis atliko Dvariono dainą „Ant Nemuno kranto“, Budriūno „Lineliai“ ir kitas liaudies dainas.“ Atkreipkime dėmesį, net ir tokiu sudėtingu okupacijos laikotarpiu choro repertuare lietuvių autorių harmonizuotos liaudies dainos. Nuotraukoje – mokytojo P. Martikonio vadovaujamas 1953 m. mišrus choras.

Mokytoja L. Blusytė – labai įvairiapusė asmenybė, jos vadovaujamas tautinių šokių ratelis nuolat iškovodavo rajone pirmąsias vietas. Jos dėka inscenuotos pasakos „Batuotas Katinas“, „Lakštingala“ (pagal Anderseną), kt. Štai 1956 m. laikraščio „Tarybinis kelias“ lapkričio mėnesio straipsnyje „Aštuntos „a“ tradicijos“ rašoma, kad galbūt dėl to, kad šios klasės auklėtoja L. Blusytė, ši klasės garsėja saviveikla ir turi tradiciją – „suruošti per mokslo metus didžiulį saviveiklos pasirodymą ir už surinktus pinigus organizuoti įdomią ekskursiją“.

Būdami penktokai jie suvaidino „Pelenę“ ir nuvyko į Vilnių, šeštoje klasėje parengė „Sniego karalienę“, septintoje – „Adas viską žada“, o šįmet repetuoja „Stebuklingą radastą“ pagal Anderseno pasaką ir ketina vykti į Klaipėdą.

Štai ką apie klasės auklėtoją pasakoja 1961 laidos abiturientė V. Tarulytė-Paunova: „Klasės auklėtoja geografijos mokytoja Blusytė – tai žmogus atvira širdimi, visada su vaikais, su žmonėmis, gera ir reikli. Per šią mielą mokytoją mes pamilome mokyklą, teatrą, visuomeninę veiklą. Prisimenu, kaip nenoriai berniukai važiavo į baletą „Daktaras Aiskauda“ ir kokie laimingi buvo po spektaklio. Tikiu, kad ir šokių pamėgo ne vienas bendraklasis tik per auklėtoją. O kiek pastangų auklėtoja įdėdavo, kad mes visu būriu dalyvautume vaidinimuose. Taip sceną išvydo „Sniego karalienė“. Kiek tėvų, kiek vaikų žiūrėjo šį spektaklį! Vainauskaitė vaidino sniego karalienę, Pleskus – Kaju, aš – Gerdą, Lukšaitė – plėšikę ir t.t. Buvome užimti, lankėme būrelius, sportavome, šokome, repetavome, liūdna nebuvo tikrai. Prisimenu šokių vakarus: tango „Mažoji gėlė“, valsus, prizus geriausiai šokusiai porai... Žinoma, per pamokas būdavo visko: kai kam tekdavo ir už durų išeiti, ir iš draugo matematikos užduotis nusirašyti, ne kartą vietoje fizinio lavinimo pamokos skusti bėgimo takus, nes kitaip pas mokytoją E. Triponienę negalėjo būti – tvarka ten, kur dirbi ir sportuoji. Kėlėme triukšmą, kai nebūdavo pamokos, kai per ilgai mokytojas užtrukdavo eidamas koridoriais. Dar buvo ir šitaip. Ateina mokytoja Blusytė išdėlioja lapelius ant stalo, šypsosi ir traukia po vieną. Kokį numerį paima į rankas, tas ir eina atsakinėti. Štai tau ir po galvosūkio, turi puikiausią galimybę pasireikšti geografijos srityje.“ Ne viename rajono laikraščio straipsnyje buvo rašoma apie šios mokytojos gerai paruoštus šokių kolektyvus, apie šimtus jaunuolių, kurie išmoko šokti. Už nuoširdų darbą jai įteiktas LTSR švietimo pirmūno ženklelis, padėkos. Nuotraukoje – mokytojos L. Blusytės parengtos šokėjos.

Kultūros almanacho „Eskizai“ straipsnyje „Teatrinė veikla Ukmergės švietimo įstaigose“ režisierius V. Česnaitis teigia, kad kultūrinę veiklą II-oje vidurinėje mokykloje puoselėjo nemažas būrys mokytojų entuziastų: E. Kairytė, literatų būrelio vadovas Steponavičius ir dramos būrelio vadovė V. Taškūnienė. „1946 m. mėginta atlikti vokalio žanro kūrinį M. Petrausko operetę „Malūninkas ir Kaminkrėtys.“ Po metų – 1947 m. – mokinių ir mokytojų bendrų pastangų dėka sceną išvydo operetė „Consilium facultatis“, kurią parengė mokytojai V. Taškūnienė ir muzikos mokytojas Šarkauskas. Grojo mokinių styginių instrumentų orkestras, vokalinius numerius atliko aštuntokai: V. Driukas, E. Mikalajūnaitė, J. Sriogytė, kt. Po neilgos pertraukos žiūrovai išvydo spektaklį pagal Ostrovskio pjesę „Audra“, dar po metų – S. Maršako „Misteris Tvisteris“, „Kontūrinis žemėlapis“. Režisierė įgyvendino ir seną svajonę – pastatė S. Kymantaitės-Čiurlionienės pjesę „Pinigėliai“.

Pats reikšmingiausias V. Taškūnienės ir muzikos mokytojo P. Martikonio darbas, dažnai prisimenamas vyresnės kartos ukmergiškių – muzikinė poema „Bachčisarajaus fontanas“ (1960). Provincijoje netradicinio scenos žanro kūrinį, atliktą mokykloje, pastebėjo ir spaudos atstovai. Anot jų, veikalas pareikalavęs daug darbo ir kūrybingumo, buvo atliktas pakiliai ir nusipelnė pagiriamojo žodžio. „Ypač pagyrų sulaukė aktorių: R. Rapkausko (chanas Girėjus), L. Maloko (kamerdineris), K. Kurkauskaitės puiki vaidyba ir dainavimas, I. Kapočiūtės (Marija), V. Rukšaitės (chano žmona), R. Kregždės (Vaclovas) sukurti personažai bei atlikti šokiai.“

Mokytojos V. Taškūnienės mokinė ir auklėtinė žinoma Lietuvoje pedagogė V. Rukšaitė-Tapinienė prisimena: „Bet svarbiausia mano gyvenimo mokytoja buvo V. Taškūnienė. Ji buvo apsigimusi mokytoja, niekada neišdejavusi to amžino mokytojų priedainio: „Kokie dabar baisūs vaikai... Mano laikais tai...“ Artistiška, pati deganti aistra ką nors kūrybiškai nuveikti ir kitus uždeganti. Amžinai kunkuliuojanti idėjomis. Savo svarstymais ji buvo savotiška menininkė, jos asociatyvus mąstymas (bent taip atrodo šiandien) leido literatūrą (ji dėstė rusų kalbą ir literatūrą) susieti su asmeninio gyvenimo detalėmis, pastebėjimais, jausena... („Žinot, kai aš mokiausi Peterburgo baleto mokykloje, mane supažindino su A. Achmatova. Mudvi keletą kartų gėrėm Nevos prospekte kavą ir ji man deklamavo, deklamavo...“) Ir pradėdavo pati deklamuoti... Ji buvo ir klasės auklėtoja, mums visada turėjo laiko, iš jos buvo išgirstos (šiandienine kalba šnekant) pačios įdomiausios žinutės. Pavyzdžiui, „Žmogus sukurtas mylėti ką nors visą laiką (kaip Nataša Rostova)“ arba „Vienamyliai – reti egzemplioriai.“ Ir dar – nemirtingoji jos frazė „Negali būti!“, reiškianti ne abejonę, o nuostabos jausmą, lydėjusį ją pačią ir padovanotą ne vienam iš mokinių...“ Bet labiausiai mokytoją garsino jos suburtas dramos būrelis, kurį labai mėgo mokiniai. Visus metus kantriai vyko repeticijos, o pavasarį darbą vainikuodavo premjera, kurią rodydavo miesto visuomenei.“

Kitas jos mokinys E. Steiblys (1960 m. pradėjęs mokytis II-oje vidurinėje mokykloje) prisimena šią mokytoją taip: „Kartą po pamokų pasikvietė mane mokytoja ir pasakė, jog kvailioju per pamokas aš dėl to, kad neturiu kur pasireikšti, ir pasiūlė ateiti į dramos būrelį. Prasidėjo repeticijos. Klasėje pamokos metu mokytoja atlaidžiai žiūrėjo į mūsų pokštus, o čia griežtumo nestigo. Vaidintojams vieną ar kitą epizodą tekdavo kartoti kelis sykius, kol pavykdavo taip, kaip reikėjo režisieriui. Repeticijų metu su mumis buvo kalbama ir elgiamasi kaip su suaugusiais.“

Kaip teigia V. Česnaitis, sykių II-osios vidurinės mokyklos tėvų komiteto pirmininkė A. Žilinskienė, pamačiusi per televizorių Šiaulių dramos teatre pastatytą spektaklį M. Smirnovos ir M. Kraindėl pjesę „Keturiese po vienu stogu“, „užsidedę noru pastatyti ir mokyklos scenoje.“ Žinoma, mokytoja V. Taškūnienė entuziastingai pritarė. Susibūrė nemažas būrys ukmergiškių teatro mylėtojų ir prasidėjo repeticijos. Spektaklyje vaidino G. Mikulėnaitė, A. Baronas, G. Petronienė, G. Girnienė, S. Nečiūnas, kt. Dekoracijas gamino mokytoja V. Žalnerienė. Mokytoja V. Taškūnienė režisavo spektaklius ne tik mokykloje, bet ir Ukmergės centrinėje ligoninėje. Nuotraukoje – mokytoja V. Taškūnienė su auklėjamąja klase 1965 m.

Reikia paminėti, kad II-oje vidurinėje mokykloje vaidinimus statė ir A. Kiubarienė, kuri ir pati buvo apdovanota artistiniais sugebėjimais. 1952 m. jos pastatyta „Pelenė“ pagal H. K. Anderseno pasaką žiūrovų buvo ypač šiltai sutikta. Taigi mokykla buvo tikras miesto kultūros židinys. To laikotarpio spaudoje nuolat mirgėjo antraštės apie tai, kad mokyklos meno saviveiklos kolektyvai rajone pirmavo. Ir šioje srityje vyko socialistinis lenktyniavimas...

1954–1970 m. direktoriaus pavaduotoja Danutė Janėnienė pasakojo, kad sovietmečiu ypač slėgė popierizmas: „reikėjo nuolat rašyti įvairias ataskaitas, o pasibaigus mokslo metams aptarti kiekvieno dalyko ir kiekvieno mokytojo darbą. Tada švietimo skyriaus metodinis aklaui reikalavo taikyti tik nugirstus, nemokėsiškai aprašytus darbo metodus bei būdus (tiesą sakant, tai buvo ne metodai, o kažkoks išmislas). Džiugino tai, kad kol mokykloje mokėsi tik mergaitės, buvo geras, nederbtinis mokymosi pažangumas, nepasitaikydavo jokių drausmės pažeidimų. Mokytojai – tikri žiburiai, asmenybės: gimtąją kalbą ir literatūrą dėstė V. Žižytė-Pūkienė, V. Urbonienė, G. Ašakienė, J. Staniulienė, B. Kerbelytė, D. Janėnienė, O. Matakauskienė, matematiką – J. Urbonas, M. Smailys, M. Dratauskaitė, J. Smolskytė, V. Triponis, rusų kalbą – V. Taškūnienė, Dambrauskaitė, B. Sadūnienė, Žulienė, S. Butkus, anglų kalbą dėstė M. Čiegienė, N. Vanagėlienė, vokiečių kalbą dėstė ir direktoriaus pavaduotoju dirbo S. Pulkauninkas, istoriją dėstė A. Nekrašienė, Našlėnienė, geografiją – J. Kuraitienė, E. Blusytė, fiziką dėstė A. Bugenis, R. Sriogis, A. Martikonienė, A. Skinulis, piešimą, braižybą – Vebickas, V. Žalnerienė, chemiją – J. Šiaučiukėnaitė, A. Skuodienė, biologiją – J. Čemeškienė, S. Gudelienė, muziką dėstė P. Martikonis, A. Penkauskas, fizinį lavinimą – E. Triponienė, M. Račiūnienė, T. Mažulytė, A. Janėnas, darbų pamokas vedė N. Marazienė, o berniukams – Valaikis, Jasionis. Jie sąžiningai dirbo per pamokas, buvo aktyvūs užklasinėje veikloje: mokė šokti, dainuoti, vaidinti, deklamuoti, įkvėpė norą sportuoti, bent mankštintis. Fizinio lavinimo mokytojams tada nė kapeikos nemokėjo už užklasinį darbą, o komandos buvo suburtos, paruoštos, mokykloje vyko vadinamos mažosios spartakiados, sporto šventės, kuriomis labai domėjosi jaunimas, mokinių tėvai. Užklasinę veiklą labai vertino direktorius L. Jankūnas, giliai supratęs prasmingo mokinių užimtumo svarbą. Nuotraukose – mokytojos (iš dešinės) Triponienė ir Mažulytė su savo sportininkėmis ir 1952 m. zoninės spartakiados moksleivių komanda.

1953 m. laidos abiturientė, TSRS sporto meistrė Danutė Vasiliščiūtė laiške prisimena: „Mūsų mokykla visada buvo sportiška. 1949 m. mūsų mokyklos gimnastės respublikinėje moksleivių spartakiadoje užėmė antrąją vietą. Tad kasmet mokykloje vykdavo tarpklausinės spartakiados, o mes buvome universalios sportininkės – ir lengvaatletės, ir tinklininkės, ir krepšininkės. Mokyklos garbę gindavo Z. Vančenkovaitė, I. Vinciūnaitė (mokyklos ji nebaigė), A. Bružaitė, G. Buteikytė, S. Šarkaitė, K. Garastaitė. 1951, 1952, 1953 m. bendromis pastangomis mes buvome nuolatinės respublikinių moksleivių spartakiadų nugalėtojos. Kai kurios mūsų merginos buvo pakviestos ir žaidė respublikos jaunių rinktinėje. Nebuvo tuo metu sporto mokyklos, nebuvo reikiamos kvalifikacijos ir trenerių, bet gerus sporto rezultatus pasiekdavome entuziazmu ir nepasotinamu noru sportuoti. Prisimenu vieną epizodą. Trečiame aukšte esančiame fizikos kabinete vyksta konsultacijos – ruošiamasi fizikos egzaminui. Tuo pačiu metu mokyklos aikštelėje vyksta atkaklios krepšinio rungtynės. Neprisimenu su kokia komanda žaidėme, bet rungtynės buvo atsakingos dėl teisės žaisti srities spartakiadoje. Rezultatas apylygis. Per pertraukėlę fizinio lavinimo mokytojos Triponienė ir Mažulytė stengiasi mums patarti, paaiškinti. Staiga prieina fizikos mokytojas P. Bugenis ir sako: „Aikštelėje, Vasiliščiūte, tau gerai sekasi, bet fizikos egzamino rytoj neišlaikysi“. Geras buvo fizikos mokytojas ir sportą mėgo, bet išgyveno ir dėl mūsų mokslo. Išlaikiau aš egzaminą... Ir ne tik aš. 1952 m. mes, krepšininkės, iškovojo III vietą respublikoje, gimnasčių komanda – I-ąją vietą.“ Nuotraukoje – mokytojos Triponienės krepšininkės, tapusios čempionėmis.

O šeštadienio vakarais mokykloje vykdavo šokiai. Jų metu kartais grodavo samdytas akordeonistas, kartais plokštelės. Šokti leisdavo tik iki dešimos valandos vakaro. 1953 metų laidos abiturientė Julė Ziziliauskaitė prisimena: „Mūsų klasės mergaitės bičiuliavosi su berniukų gimnazija. Jeigu mūsų mokykloje buvo kas nors rengiama, pavyzdžiui, poilsio vakarai, mes pas save kviesdavomės berniukus. Į mūsų mokykloje rengiamus poilsio vakarus buvo kviečiami ir kariškiai. Mūsų berniukai buvo labai nemandagūs. Jie, pašokę su mergaitėmis, net nepadėkodavo joms ir nueidavo. O kariškiai parodė berniukams, jog pašokdinus mergaites, reikia padėkoti ir palydėti. Iš pradžių mūsų „vyrai“ iš jų šaipėsi, juokėsi, bet vėliau pradėjo sekti kariškių pavyzdžiu“. 1955 m. į gyvenimo kelią išėjo paskutinė mergaičių abiturienčių laida. (penktas iš dešinės - direktorius L. Jankūnas).

Kaip pasakoja direktoriaus pavaduotojas S. Pulkauninkas, ypač pasunkėjo darbas mokykloje 1954 m. Berniukai ir mergaitės pradėjo mokytis kartu. Tai buvo labai neramūs mokslo metai. Ypač berniukai nenorėjo eiti į „moterišką“ mokyklą, o atėję nuolat maištavo. „Berniukų gimnazijoje dirbęs direktoriaus pavaduotojas C. Jakaitis labai gerai pažino mokyklos mokinius, todėl mums atsiuntė pačius didžiausius neklaužadas, nors mes buvome iš anksto nutarę, iš kurių miesto vietų ateis pas mus berniukai, o pas juos – mergaitės. Mergaitės irgi nenorėjo išeiti iš savo mokyklos. Ėjo pačios, ėjo kartu su tėvais prašyti, kad jų ten nesiųstume. Buvo didelis vargas ypač mums, mokyklos vadovams. Pradėtas įgyvendinti visuotinis vidurinis mokymas, pareikalauta iš mokytojų rūpintis, kad visi vaikai lankytų mokyklas ir visi būtų išmokyti. Mes dar nebuvo apsipratę dirbti mišrioje mokykloje, o jau vėl nauji nurodymai. Su nepaklusniais berniukais buvo sunku. Jie pas mus tarsi dar pablogėjo, stengėsi parodyti, ką jie tik besugeba.“

Įvedus 1954–1955 m.m. mišrųjį mokymą, mokymosi pažangumas krito. Kaip rodo pažangumo ataskaitos duomenys, mokymosi pažangumas tebuvo 74,4 % . Todėl organizuotos konsultacijos, skatinamas individualus darbas su mokiniais. Siekiant gerinti mokymą, kaip buvo įprasta tais laikais, organizuotas lenktyniavimas tarp klasių. Buvo parengta lenktyniavimo priemonė, pavadinta „Kelionė žemėlapiu Ukmergė – Minskas: kuri klasė toliau nukeliaus“. Klasė, negavusi per dieną dvejetų, žemėlapy buvo perkeliama į kitą miestą. Kaip teigiama, ši priemonė sukėlė didelį mokinių susidomėjimą. Pirmaujančiai klasei buvo pažadėta nemokama ekskursija į Minską. Kaip archyviniai dokumentai rodo, lenktynių nugalėtoja tapo 10 a klasė.

Nors mokymosi rezultatai nedžiugino, tačiau užklasinė veikla įvairi. Antroji vidurinė mokykla kasmet organizuojamoje rajono kompleksinėje moksleivių spartakiadoje nuolat pirmavo. Į mokyklą atėjo dirbti tinklinio entuziastas mokytojas Algirdas Janėnas. Prasideda didžiojo tinklinio era. 1958 m. mokyklos tinklininkai, vadovaujami mokytojo A. Janėno, mergaitės – mokytojos Elenos Triponienės „pradėjo rodyti ką gali“. Berniukų komanda po atrankinių varžybų patenka net į finalines respublikinės moksleivių spartakiados varžybas. Sėkmingai sužaidę su Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Telšių ir Alytaus komandomis, laimi 5-ąją vietą. Komandoje žaidė Žižys, Cieška, Širvys, Mikučionis, Pleskus, Žvirblis, Sokolnikas. Rajoninėse tinklinio varžybose jiems lygių nebuvo. Mergaičių komanda: Vijūnaitė, Bagdonaitė, Kapočiūtė, Sviderskaitė, Zimblytė, Narušytė – taip pat pirmavo rajone, respublikinėse varžybose pirmame etape laimėjo 5-ąją vietą. Pergales mūsų mokyklos sportininkai skynė nuolatos, kaip rašome metraštyje, 1966–1967 m.m įspūdingi visoje mokyklos sporto istorijoje – TSRS sporto meistro vardas suteiktas šaulei N. Petrasionaitei, du krepšininkai Šidlauskas ir Malinauskas įtraukti į moksleivių respublikos rinktinę, antrąjį atskyry gavo Mackonytė, Ivanovas, Namikytė, Serapinavičius (lengvoji atletika), Krivickaitė, Vasiliauskaitė (gimnastika), Astikaitė, Rapkauskaitė, Bundonytė (krepšinis).

Mokykla, dalyvavusi visose kompleksinėse spartakiados rungtyne, tarp rajono mokyklų užėmė pirmąją vietą. To laikotarpio rajono spauda mirgė mirga tokiais straipsnių pavadinimais: „Aikštelėje krepšininkai ir tinklininkai“, „Kova buvo atkakli“, „Nugalėjo II-oji vidurinė“, „Trys taurės“, „Pirmauja II vidurinės mokyklos sportininkai“, „Antroji vidurinė – sporte pirmutinė“...

Taigi, kaip rašoma viename rajoninio laikraščio numeryje, „Miesto antroji vidurinė... Kalbant apie ją, negalima nekalbėti apie sportą... Šypsosi A. Janėnas, sporto kolektyvo „siela“ ir vadovas, bei E. Triponienė – nėra lygių jos krepšininkėms, tinklininkėms, lengvaatletėms...”

Į mokyklą ateidavo vis naujos sovietų valdžios planinės ekonomikos vystymo, sovietinio vaikų auklėjimo direktyvos, nurodymai, kurių turėjo mokyklos paisyti. J. Palidauskaitė rašo: „1958 m. gruodžio 24 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos priimtame įstatyme „Dėl mokyklos ryšio su gyvenimu stiprinimo ir dėl tolesnio liaudies švietimo sistemos vystymo Tarybų Sąjungoje“, buvo numatyta pereiti į aukštesnę mokymo pakopą – nuo septynmečio prie aštuonmečio mokymo, įvesti darbiniai užsiėmimai VII-XI klasių mokiniams, žemės ūkio, mašinų mokslo pagrindų ir elektrotechnikos praktikumai.

Jaunesniųjų klasių mokiniai vasarą privalėjo dirbti mokyklos sklype, kuris buvo įkurtas dar 1953 m. Jis buvo suskirstytas į tam tikrus skyrius: sodininkystės, daržininkystės, laukininkystės, augalų selekcijos, dekoratyvinių augalų ir mišrias lysveles, skirtas pradinių klasių mokiniams. Už vadovavimą mokyklos sklypui 1956 m. mokytojos J. Čemeškienė ir S. Gudelienė buvo apdovanotos švietimo ministerijos pagyrimo raštais. Čemeškienės vadovaujami jaunieji gamtininkai tapo net visasąjunginės žemės ūkio parodos Maskvoje dalyviais. Štai ką pasakoja pati mokytoja: „Būrelio nariai domėjosi daržovių auginimu, jų derlingumu. Ypač man pasisekė sudominti mokinius vitaminų įtaka augalų derlingumui. 1956-ais metais ta tema ėmėmės gamybinių bandymų. Pirmieji bandymai ne visada pasisekdavo. Buvo klaidų. Dažniausios klaidos – nepakankamas atidumas bandomiesiems augalams vasaros metu. Kruopštumo ypač reikėjo augalus auginant, stebint juos. Labai svarbu buvo nuimti derlių, jį apskaičiuoti ir išvesti bandymo rezultatus. Rezultatai dažniausiai būdavo džiugūs. Rajono derliaus parodose užimdavome pirmąsias vietas. Būdavome premijuojami. Man buvo džiugu už savo mokinius. Mes tęsėme toliau bandymus. Ypač mums pavyko bandymas: „Vitaminų įtaka į kopūstų derlių“. Mus pakvietė į Lietuvos ūkio pasiekimų parodą minėtąjį bandymą eksponuoti. Ekspozicija pavyko labai gerai. Jaunosios gamtininkės R. Šarmavičiūtė ir J. Kuliežytė (dabar gydytoja) buvo apdovanotos aukso medaliais. Medalius atsuntė iš Maskvos. Tai buvo didelis įvykis ne tik jaunųjų gamtininkų, bet ir visos mokyklos gyvenime. Visi mokytojai ir aš ypatingai džiaugėmės dėl šių laimėjimų. Taip nuo 1961-ųjų metų mūsų mokyklos (buvusios II vidurinės, dabar A. Gudaičio-Guzevičiaus vardo) jaunųjų gamtininkų būrelis tapo Maskvoje VLŪP parodos dalyviu, kuriuo ir išliko iki 1971-ųjų metų.“ Nuotraukoje mokytoja su mokiniais bandymų lauke.

Vyresniųjų klasių mokiniams rudenį tekdavo nutraukti pamokas ir talkininkauti kolūkiuose. Mokyklą šefavo „Žiburio“ ir „Gimtosios žemės“ kolūkiai, kurie privalėjo padėti turtinant mokymo bazę, o mokiniai – nuimant derlių. Štai 1966 m. laidos abiturientų metraštyje rašoma, kad mokiniai laukdavo tokių talkų – buvo smagu pabūti kartu. Nors tekdavo kasti bulves, burokus, darbas buvo nelengvas, vis tiek būdavo linksma, daug įspūdžių ir linksmo juoko. Gerą nuotaiką atskleidžia V. Zbarausko, 1966 m. laidos abituriento, dovanotos nuotraukos.

1959 m. lapkričio mėnesį išleistas įsakymas dėl gamybinių klasių steigimo vidurinėse mokyklose. 1960 m. II vidurinėje mokykloje buvo atidarytos stalių ir siuvėjų devintosios gamybinės klasės. Kaip pasakojama 1966 m. laidos abiturientų rankraštyje, „mokyklos patalpose buvo klasė, kurioje stovėjo siuvimo mašinos, mergaitės buvo mokomos daryti iškarpas, siūti“.

Mergaitės buvo mokomos ne tik savo mokykloje, bet ir siuvimo, avalynės fabrikuose, vaikinai – tuometiniame I. Meskupo baldų kombinate. Šis kombinatas „šefavo“ mokyklą. „Metai iš metų buvo pasirašomos mokyklos ir baldų kombinato savitarpio pagalbos sutartys. Įmonė įsipareigojo aprūpinti mokyklos dirbtuves reikiama medžiaga, vesti darbinio mokymo užsiėmimus, skirti lėšų inventoriui įsigyti, atlikti einamąjį kabinetų remontą, organizuoti mokiniams proforientavimo pokalbius. Mokykla iš savo pusės įsipareigojo vesti pedagoginius skaitymus, organizuoti koncertus, talkininkauti tvarkant įmonės aplinką, rinkti medžiagą apie kombinatą.“ (J. Palidauskaitė) Įdomu tai, kad baigdami mokyklą abiturientai gaudavo ne tik atestatą, bet ir kvalifikuoto darbininko specialybę. 1962–1963 m.m. vidurinę mokyklą baigė pirmieji „gamybininkai“. Tuo metu mokyklos turėjo „nuleistus iš aukščiau“ planus, kiek kuri mokykla turėtų paruošti darbininkų, kiek mokinių nukreipti mokytis į profesines mokyklas. Ilgą laiką mokyklos vadovai buvo susirūpinę, kad profesinis orientavimas „šlubavo“, nepavyko nukreipti moksleivių į „liaudies ūkiui reikalingas profesijas“. (J. Palidauskaitė) Tik 1979–1980 m.m. pagaliau pavyko „pasiųsti 11,3% aštuntokų į kaimo profesines mokyklas, o 1980–1981 – 18,9%. Planinė užduotis įvykdyta. Nors buvo pažymėta, jog profesinis orientavimas dar nebuvo kryptingas liaudies ūkio poreikių atžvilgiu“. Nuotraukoje – 1966 m. išleistuvių akimirksnis.

Pasak J. Palidauskaitės, darbinio auklėjimo klausimai dažnai buvo pedagogų dėmesio objektu. Mokiniai patys valė mokyklą, klases ir tarpusavyje lenktyniavo dėl tvarkingiausios klasės vardo. Štai nugalėtojai 5a klasei buvo paskirta klasė su baltais suolais, dovanota taurė ir ekskursija į Palangą. Tokį konkursą prisimena ir 1966 m. laidos abiturientai: „Vienais metais nugalėjome ir teko mokytis „baltojoje“ klasėje. Suolai tikrų tikriausiai buvo balti. Grindys blizgėjo – parketas. O jau švarą turėjom palaikyti! Po pamokų ir pertraukų metu klasės budėtojai rinkdavo šiukšles, valydavo lentą, laistydavo gėles, laukdavo prie durų mokytojų ir juos įleisdavo į klasę. Šeštadieniais vykdavo generalinės tvarkos – plaudavome suolus, grindis, sienas“.

Taigi mokykloje virte virė gyvenimas, kasmet daugėjo mokinių. 1965–1966 m.m. mokėsi 1093 mokiniai, o 1966–1967 m. – jau 1138 mokiniai. Kaip pasakojo tuometinis mokyklos direktorius V. Amankavičius, „mokyklos darbą organizuoti buvo labai sunku. Nuolat trūko patalpų, darbas vyko pamainomis.“ Apie tai sukurtas šmaikštus paskvilis, patalpintas rajono laikraštyje, kuris turėjo rubriką „Kasdieninė istorija“. Paprastai šioje skiltyje buvo „vaizduojamos įvairios sovietinio gyvenimo negerovės“. „Gerbiamoji šluota! Į Jus kreipiasi vidurinės mokyklos nr. 2 mokinės ir prašo atsilankyti į mokyklos rūbinę. Pasibaigus pamokoms čia atsiveria neregėtas vaizdas. Paltai voliojasi ant žemės, pakabos nuplėštos kartu su medžiaga ir t.t. Tai todėl, kad po pamokų užverda čia kaip skruzdėlyne. Durys neišlaiko spaudimo ir mokiniai, neišlaikę pusiausvyros, užgriūva kabyklas, virsta kartu su drabužiais ant grindų...“

Kadangi Ukmergė neturėjo kultūros namų, tai mokyklos aktų salė buvo nuolat užimta – čia vyko miesto ir rajono renginiai. Tai ne tik trikdė mokymosi procesą, bet ir, pasak direktoriaus V. Amankavičiaus, greitino aktų salės nusidėvėjimą. Apie tai rašė ir rajono spauda. Net ir po septynerių metų 1974 sausio 10 dienos „Gimtojoje žemėje“ rašoma, kad miesto A. Gudaičio-Guzevičiaus vidurinės mokyklos pedagogams nesudarytos reikiamos sąlygos – mokykla dirba trimis pamainomis. Ir nors dar pernai buvo kreiptasi į Lietuvos TSR Švietimo ministeriją, padėtis nepakito. Nuotraukoje – mokyklos salėje vyksta jaunimo šokiai.

Tačiau mokytojai dirbo, sunkus mokytojų darbas buvo įvertintas: nusipelnusio LTSR mokytojo vardą gavo P. Jokimaitienė, B. Sadūnienė, L. Blusytė, S. Pulkauninkas, V. Minderis, įvairiais apdovanojimais pagerbti direktorius V. Amankavičius, mokytojai E. Genienė, G. Ašakienė, L. Katinaitytė, F. Perednienė, V. Andrijauskienė, J. Graužinis, E. Blusytė, J. Vėgelienė, O. Matakanskienė, M. Murnikova, I. Graužinienė, A. Bugenis, S. Gudelienė, G. Amulevičienė, S. Lissauskas. Jūsų dėmesiui 1966–1967 m.m. mokytojų kolektyvas, centre – direktorius V. Amankavičius.

Kaip jau žinome, pedagoginio darbo procese buvo daug politizuotų elementų. 1969 m. rugpjūčio 26 d. Lietuvos TSR ministrų tarybos nutarimu antrajai vidurinei mokyklai suteikiamas Aleksandro Gudaičio-Guzevičiaus vardas. Štai kaip šį įvykį sovietmečiui būdingu pakiliu stiliumi aprašė rajono laikraštis straipsnyje „Skambutis pakvietė“: „Žinia mokslo metų išvakarėse apie mylimo rašytojo vardo suteikimą mokyklai dar labiau nuskaidrino pirmosios naujųjų metų dienos šventiškumą. Į mokyklą nusitęsė graži kolona: prieky vienuoliktokas J. Šlapikas su vėliava, toliau abiturientai už rankučių veda pirmokėlius. Abiturientė D. Skuodytė taria sveikinimo žodį. Pirmokėliams įteikiamos dovanos: pieštukas, sąsiuvinis ir atvirukas.“

Mokytojams būdavo keliamas pagrindinis uždavinys – formuoti taip vadinamą moksline materialistinę pasaulėžiūrą, skiepyti internacionalizmą. Šie uždaviniai buvo įgyvendinami tiek pamokinėje veikloje, tiek užklausinėje veikloje, stiprinant spaliukų, pionierių, komjaunimo organizacijas. Mokiniai į šias organizacijas buvo surašomi prievarta, tik labai nedidelė dalis gebėdavo atsispirti. Vartant septintojo – aštuntojo dešimtmečių metraščius į akis krenta daug „privalomų“ renginių aprašymų ir nuotraukų: Žygio, dainos ir pionieriškos rikiuotės konkursai, susitikimai su sovietinės armijos karo veteranais, kariniai- sportiniai žaidimai „Ereliukas“, „Žaibas“, komjaunimo susirinkimai, kino filmų stebėjimas ir aptarimai, ateistiniai, internacionaliniai vakarai... Štai vienas įrašų, padarytas spalio 24 dieną: „Pionieriškos rikiuotės ir dainos konkursas. Dalyvauja IV-VII klasės. Geriausiai rikiuotės elementus žinojo septintokai. Jų daina ir skanduotė skambėjo gražiausiai. Neblogai pasirodė VI d, IVD ir VI a klasės. Vietomis klasės pasiskirstė sekančiai: pirmąją vietą ir garbės raštą bei nugalėtojo prizą iškovojo VII d klasės pionierių būrys, antrąją - VIII c ir IV d, trečiąją vietą – VII b ir VII a klasės. Blogiausiai ruošėsi konkursui ir blogiausiai jame pasirodė penktosios klasės.“ (kalba netaisyta) Nuotraukoje – Žygio, dainos ir rikiuotės konkursas.

1974–1975 m.m. mokykla pradėjo dirbti kabinetine sistema. Apie tai, kaip sekėsi įrengti kabinetus, prisiminimuose rašo direktorius V. Amankavičius: „Mokyklos šefas A. Meskupo baldų kombinatas išskiria lėšų ne tik mokinių maitinimui, bet ir aprūpino baldais du mokomuosius kabinetus. Tiek mokiniai, tiek mokytojai greitai apsiprato su naująja tvarka ir pajuto jos naudą. Visa didaktinė metodinė medžiaga, vaizdinės priemonės buvo vietoje, todėl ir panaudojamos dažniau. Kabinetinė sistema padėjo tobulinti mokymo – auklėjimo darbą. Tais pačiais metais buvo pravesta kabinetų apžiūra tikslu nustatyti geriausiai įrengtą ir sutvarkytą kabinetą. Dėmesys buvo kreipiamas į estetinį apipavidalinimą, mokomosios medžiagos sukaupimą ir jos sutvarkymą, patalpų bei inventoriaus užlaikymą. I vieta paskirta biologijos kabinetui už jo apipavidalinimą ir turimos medžiagos susisteminimą (mokytoja E. Lissauskienė), II vieta – vokiečių kalbos kabinetui (mokytoja J. Brasiūnienė). Kiti mokytojai taip pat daug padirbėjo turtindami ir rengdami kabinetus.“

Tačiau šalia politizuotų renginių vyko tradicinės šventės: „Rudenėlio šventė“, ypač laukiami mokinių karnavalai, penketukų šventė, vakaronės, sportinės varžybos... Metraštyje rašoma, kad 1974 m. dešimtos „e“ klasės mokiniai karnavalui aktų salę papuošė tema – „Miškas keturiais metų laikais“. „Tai vaikšto dešimtokai išdidūs ir pasipūtę ir visiems giriasi, jog pats mokyklos direktorius sakęs, jog salė dar niekados neatrodė taip išpūdingai.“ Nuostabios ir kaukės, vertinimo komisijai buvo sunku išrinkti įdomiausias.

Labai aktyviai veikė literatų ir kraštotyros būrelis, kuriam vadovavo mokytoja Z. Stunžėnienė. Jos vadovaujami literatai išvaikščiojo Siesikų apylinkes, susitiko su vietos gyventojais ir užrašė daug liaudies dainų, raudų, papročių. Mokiniai gyveno mokyklos bendrabutyje. Vakaraus buvo organizuojamos etnografinės vakaronės, mokiniai mokėsi liaudies dainų, žaidimų ir etnografinių papročių. Ekspedicijos pabaigoje mokytoja organizavo vakaronę „Lietuviškos vestuvės“. Vakaronėje dalyvavo Siesikų miestelio gyventojai, kuriuos į vestuves kvietė kviesliai. Surinktą ir sutvarkytą etnografinę medžiagą mokiniai perdavė Lietuvos TSR tautosakos institutui ir laimėjo LTSR Švietimo ministerijos organizuotame tautosakos rinkimo konkurse pirmą vietą. Nuotraukose – „Lietuviškų vestuvių“ akimirkos.

Grįžę po vasaros atostogų į mokyklą būrelio nariai organizavo vakaronę „Mano jaunystėlė diemedžiu žydėjo“. Kaip rašoma 1974 m. metraštyje, pirmoje vakaronės dalyje mokiniai klausėsi ekspedicijos įspūdžių, liaudies dainų įrašų. Antroje dalyje parodytos lietuvių liaudies papročių inscenizacijos. Mokiniai išklausė pasakojimus apie papročius, pasirinko patikusį ir inscenizavo. Dauguma mokinių pasirinko vestuvių papročius ir juos parodė.

Muzikos, šokių mokytojai ruošė mokinius moksleivių dainų šventėms. 1975 m. rajoninėje spaudoje buvo rašoma: „A. Gudaičio-Guzevičiaus vidurinėje mokykloje skamba darnūs akordai – repetuoja kaimo kapela, vadovaujama mokytojo R. Sartausko. Mat kovo 17-ąją vyks respublikinės dainų šventės apžiūra. Nors kaimo kapela suburta pernai ir trūko II smuiko, II klarneto ir kontraboso, „ši spraga buvo užpildyta – į kapelą atėjo aštuntokas A. Gudėnas, devintokas R. Gleiznys. Dabartiniu metu kolektyve 9 nariai: be minėtų vaikinių, dar groja V. Šumilovas, K. Jurelė, V. Driukas, G. Kaselis, kt. Šie mokyklos kaimo kapelos muzikantai – pavyzdys daugeliui jaunuolių. Kaip žinia, paaugliai ne ypač mėgsta liaudies muziką.“

1973–1974 m. m. metraštyje rašoma, jog dešimtokas A. Matakanskas vadovavo kaimo kapelai ir estradiniam ansamblui, kuriame grojo R. Džiautas, A. Gleiznys, R. Baravykas, A. Butvinskas. Estradinis ansamblis dažnai grojo ir kaimo kultūros namuose, ir mokyklos šokiuose. Jūsų dėmesiui ansamblio „Laidokėliai“ nuotrauka.

1975 m. abiturientų laidos auklėtoja A. Nekrašienė prisimena: „Mokykloje plačiai buvo paplitusi „Linksmųjų ir išradingųjų klubo“ veikla. Kiekviena klasė atstovavo kuriai nors respublikai. Mes, atstovaudami Estijos TSR, iškopėme į finalą ir čia susitikome su 10^a klase, kuri atstovavo Gruzijos TSR. Ruošiantis šiam finalui parašėme į Estijos TSR virš 30 laiškų, surinkome daug medžiagos. Laimėjome antrąją vietą. Vasarą važiovome į Estiją, aplankėme Taliną, Piarnu ir kt. vietas.“ Nuotraukoje – 1975 m. abiturientų paskutinio skambučio akimirka.

Nuo 1977 m. direktore pradėjo dirbti L. Dzigienė, o direktoriaus pavaduotoju – mokytojas V. Minderis, abu daug prisidėję prie mokyklos kūrimo. Kodėl vėl reikia rašyti apie mokyklos kūrimą? Apie tai prisimena pavaduotojas V. Minderis.

Direktoriaus pavaduotojo V. Minderio „Prisiminimai apie 1977–1987 metų mokyklos laikotarpį“, rašyti 1988 m. kovo 1 d.

Tai buvo 1977 metai. Ukmergės mieste pastatė naują V vidurinę mokyklą. Ji pradėjo veikti 1977 m. rugsėjo pirmąją. Ši mokykla pastatyta naujame į Vidiškių pusę nutolusiame mikrorajone. Iš to mikrorajono į mūsų vidurinę ateidavo daugiausia vaikų, tad kaip bičių spietis iš avilio su direktoriumi V. Amankavičiumi priekyje Maironio gatvė jie ir išėjo į naują V vidurinę...

Direktorei L. Dzigienei ir pavaduotojui mokymo-auklėjimo reikalams V. Minderiui teko formuoti visai naują pedagogų kolektyvą, nes iš senų mokytojų liko tiksliai matematikai I., J. Graužiniai, fizikas A. Skinulis, rusistė F. Perednienė, fizinio lavinimo mokytojai A. Janėnas, L. Giedraitienė ir darbų mokytojai – L. Staškūnienė ir S. Lisauskas. Visi kiti mokytojai buvo nauji – dalis buvo perkelti iš I-osios vidurinės, visos pradinėjų klasių mokytojos atėjo dirbti iš bazinės pradinės – tai Kavoliūnienė, Blažienė, Pažūsiene, Žibutienė. Taip pat iš buvusios bazinės pradinės mokyklos atėjo į mūsų vidurinę mokyklą apie 300 mokinių. Susidarė nauja A. Gudaičio-Guzevičiaus vidurinė mokykla, kurioje pradėjo mokytis apie 600 mokinių. Iki 1987 m. mokykloje dirbo užklasinio darbo organizatoriai: J. Talutienė, L. Kiškienė, G. Krikštaponytė, R. Ivanova, o nuo 1987 metų rugsėjo 1 d. – A. Jucys. Apie 1982 metus, padidėjus mokinių skaičiui, mokyklai buvo duota 0,5 etato antro pavaduotojo mokymo-auklėjimo reikalams, šias pareigas pradėjo eiti mokytoja L. Kiškienė.

Mokyklos kolektyvas buvo darnus ir darbštus. Daug mokytojų buvo tikri pedagoginio darbo meistrai. Litanistė A. Ilčiukienė buvo žmogiškojo orumo, takto, erudicijos pavyzdys. Ji vaikams suteikdavo gerus lietuvių kalbos pagrindus. Grauzinių – Irenos ir Jono – pamokose visada vyraudavo gera drausmė, darbo nuotaika, nes jie abu šmaikštūs, neieškantys žodžio kišenėje... Tokiu būdu per matematikos pamokas nekildavo jokių problemų. “Nuotraukoje mokytoja I. Grauzinienė.

„Ryščiau prisimenu rusų kalbos ir literatūros mokytojos M. Žukauskienės pamokas. Tai nepaprasto darbštumo, kilnios dvasios, savo gyvenimą pašventęs mokymui, auklėjimui žmogus. Jos rusų literatūros pamokos užkrėsdavo kiekvieną mokinį nuoširdumu, rusų literatūros klasikos dvasyste, žmogišku šiltumu, paprastumu. Labai nuoširdžios, darbščios buvo ir rusų k. mokytojos R. Storpirstienė, L. Pulokienė, F. Perednienė. Jos suteikdavo mokiniams tvirtus rusų k. pagrindus.

Po kelerių metų dėstyti lietuvių kalbos ir literatūros atvyko mokytoja E. Deviatnikovienė. Iš pradžių jai buvo sunku, nes dauguma mokinių jos, subtilios sielos žmogaus, kartais užsidariusios, nesuprato. Tačiau Erminija mokykloje greitai išaugo į principingą, reiklią lietuvių kalbos ir literatūros mokytoją. Mokiniai pajuto, kad ir mokytoja savo literatūriniais sugebėjimais toli pažengusi į priekį. Dar dėstė lietuvių k. ir literatūrą mokytojos E. Augustinavičienė ir L. Jovaišienė. Tai jaunos, labai visiems simpatiškos mokytojos, rimtai, nuoširdžiai bedirbančios.

Negalima įsivaizduoti mokyklos be chemikės A. Skuodienės, biologės R. Karalienės ir biologės-darbu mokytojos G. Krikštaponytės. Mokytoja A. Skuodienė dėl savo darbštumo ir žinojimo, dažnai į chemiją įberdavo „druskos“ – pasunkindavo uždavinius. Mokiniai tuokart, žinoma, ir pykdavo, bet chemijos paruošimo lygis buvo labai aukštas. Po daugelio metų visi dėkoja mokytojai A. Skuodienei už gautas tvirtas žinias. Mokytoja Karalienė R. nieko neižeis, su visais taktiška, maloni, darbe labai kruopšti, pareiginga. Mokytoja G. Krikštaponytė – tai mokytoja, kuriai nereikia raginimų, nurodymų, darbus atlieka iki galo, tvarkingai. Jos pamokos visada įdomios.

Kaip jaunas žmogus, biologijos specialistė D. Kralikevičienė šalia biologijos pamokų pradėjo dėstyti ir geografiją. Ši mokytoja perspektyvi, yra nuoširdi, rūpestinga. Jau nemažai metų dėsto mokykloje fiziką mokytojas A. Skinulis. Panašiai, kaip mokytoja A. Skuodienė išugdė ne vieną žymų chemiką, taip ir A. Skinulis – ne vieną žymų fiziką. Jo mokiniai dažni olimpiadų prizininkai. Mokytojas sugeba vykusiai suderinti savo subjektyvią nuomonę su objektyvia, valstybine tikrove. Jo pamokose visada verda rimtas, kūrybingas darbas, paremtas praktiniais teiginiais, naudojamos techninės priemonės.

Labai malonu visada prisiminti mokytojas, kurios deda pagrindus mokslo rūmams. Tai pradinių klasių mokytojos: N. Rutkauskienė, S. Petronienė, J. Žibutienė, I. Kviesulaitienė, A. Akstinavičienė, A. Usonienė, A. Mažeikienė. Gerai dirba visos pradinių klasių mokytojos, ugdo visapusišką asmenybę.

Per 1977–1987 metų dešimtmetį mokyklos kolektyvas buvo sucementuotas, tapo vieningas, darbštus. Nors buvo visko, ko gero, daugiau neramių, sunkių dienų, tačiau patyrėme ir džiaugsmo, kurį matydavome savo auklėtiniuose, savo darbuose.

Dešimt metų praleidome kartu, dešimt rugsėjų planavome, džiaugėmės ir liūdėjome kartu su direktore L. Dzigiene. Sunkiausi man metai buvo 1984–1985 m.m. metai, kada direktorė išėjo į dekretines atostogas. Pusantrų metų reikėjo eiti direktoriaus pareigas, žinoma, kartu ir savo, kaip pavaduotojo. Laimė, kad turėjau labai gerą, nuoširdžią pavaduotoją L. Kiškienę ir užklasinio darbo organizatorę G. Krikštaponytę. Kaip „jauną“ direktorių visur rėmė švietimo skyriaus vedėjas A. Survila, žinoma, ir savas kolektyvas.

Minėtame dešimtmetyje buvo padėti tvirti pagrindai tėvų pedagoginiam švietimui, ryšiams su šefuojamais kolūkiais, baldų apdirbimo kombinatu. Įvairūs užsiėmimai tėvams vykdavo ne rečiau, kaip vieną kartą per 2 mėnesius, be to, baldų kombinate kas mėnesį buvo skaitomi pranešimai jaunimo globotojams, meistrams. Per dešimtmetį perskaityta tėvams, visuomenei 200 paskaitų. Buvo kviečiami lektoriai iš Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto, respublikos „Žinijos“, žurnalo „Tarybinė mokykla“.

Paliko neišdildomą įspūdį vakaronės, pavyzdžiui, „Mes ugdome žemdirbių pamainą“ (dalyvavo „Gimtosios žemės“ kolūkio meniniai kolektyvai) arba „Mes ugdome darbininkų pamainą“ – dalyvavo baldų kombinato dirbantieji, inžinieriniai darbuotojai.

Per minėtą dešimtmetį mokykla turėjo nemažai pasiekimų užklasinėje veikloje, pertvarkant darbinį mokymą, gerinant mokinių savivaldą, ugdant idėjinius, estetinius, patriotizmo įsitikinimus. Tai vis pasiekimai, prie kurių kračio daug prisidėjo mokytojai – V. Grigaliūnienė, L. Vorobjova, M. Komičienė, J. Mikalajūnaitė, R. Puišienė, E. Giedraitienė, D. Kriaučiūnaitė, J. Talutienė, J. Morkūnienė, D. Čivilienė, I. Leonavičiūtė, A. Ivanauskienė, Z. Jurkėnaitė, J. Šlapikienė, A. Šlapikas, J. Giedraitis, K. Piestinis, A. Amankavičienė, A. Navickienė, I. Jovaišienė, R. Bardauskienė.

Mes, gyvi žmonės, kuriame mokyklos, respublikos, šalies istoriją. Nuo laiko aukštumos perspektyviai matome būsimų kartų darbų užmojus, kelius. Labai norėtusi, kad tie keliai būtų žymiai lygesni ir platesni, negu mums, pokarinės laidos švietimo darbuotojams.“ (kalba netaisyta) Pavaduotojas V. Minderis dažnai įvairiais ugdymo klausimais dalindavosi mintimis ir rajono spaudoje. Nuotraukoje – mokytojų kolektyvas, nusifotografavęs 1980 m. rudenį.

Taigi 1977 m. pastačius V vidurinę beveik visas mokytojų kolektyvas perėjo dirbti į naująją mokyklą, tačiau šią mokyklą baigę mokiniai mielai prisimena mokytojus ir klasės draugus. Klasės metraštyje 40 laidos abiturientė L. Kilijonaitė rašo: „Man visada malonu prisiminti mokyklą. O prisiminus paskutinį skambutį, išleistuvių vakarą, nejučia virpteli širdis.

Tik dabar suprantu, kokius gerus mokytojus turėjau. Visada malonu prisiminti pirmąją mokytoją Žibutienę, kuri mokėjo maloniai bendrauti, nors kartu buvo ir reikli. Ačiū norėčiau tarti matematikos mokytojai Graužinienei, chemijos mokytojai Skuodienei, kurios negailėjo nei žinių, nei laiko. Jos iš mūsų ne tik reikalavo, bet mokė būti mandagius, mokėjo neįžeidžiant patarti, pamokyti.

Visada malonu prisiminti rusų kalbos mokytoją Žukauskienę ir lituanistę Kiškienę. Mokytojos labai įdomiai pasakodavo apie rašytojus, analizuodavo kūrinius. Jų dėka aš pamilau literatūrą ir su malonumu skaitau.

Visi mokytojai atidavė dalį savo širdies, tai suprasime tik po ilgesnio laiko.

Dar kartą praverčiu mokyklinio albumo lapus. Tokie visi jauni, gražūs... Šiandien dar daugelis mūsų mokosi. V. Burokaitė – VVU studijuoja taikomąją matematiką, E. Rozenbergaitė ir J. Ingaunytė – KMI – būsimos medikės, S. Grigas – KKI, V. Nenorta – KPI. Yra ir dirbančių – V. Šidlauskaitė, V. Kalundytė, V. Gleiznytė, D. Vaitkūnaitė, A. Bareikytė. Visi ieškome vietos gyvenime ir po saule. Tačiau mokykliniai prisiminimai suteikia jėgų ir ryžto siekti geriausio.“

41-osios laidos abiturientė R. Karsokaitė prisimena: „1984 m. baigėme mokyklą. Išėjau iš mokyklos rožinių svajonių kupina. Bet gyvenimas ne vienam uždeda ant pečių sunkią likimo ranką, ką tuomet daryti? Grįžti mintimis į mokyklą ir pasvarstai, ką gi praleidai pro pirštus, ką pamiršai, kad taip dažnai širdyje atsiveria tuštuma. „Stipri klasė“, – kalbėjo mokytojai. Iš 30 mokinių 15 mokosi aukštosiose mokyklose. Tai realus faktas. Lietuvių ir literatūros pamokos – šventė sielai. Mokytoja R. Bardauskienė atiduodavo daug savęs, aiškindama lietuvių rašytojų ir poetų gyvenimą, kūrybą. Rusų literatūros pamokose klausydavomės mokytojos M. Žukauskienės malonaus balso ir jaudinančių pasakojimų apie S. Jeseniną, A. Puškiną. Atvažiavo komisija tikrinti rusų kalbos pamokų. Mokytoja be galo jaudinosi. Gavome kino juostą (tada mokėmės T. Tolstojaus „Karą ir taiką“), žiūrėjome ją. Įdomiai, savitai ir žaibiškai pralėkė pamoka. Komisija liko patenkinta tokiu mokytojos dėstymu. O mūsų rusistė – mumis, žiniomis, kurios ne pro vieną ausį įėjo, išeidamos per kitą, bet pasiliko mūsų galvelėse. O kai baigėsi trimestras ir mūsų „profesoriumi“ A. Černiauskui grėsė dvejetas, jis pasielgė gudriai – ėmė ir įsirašė porą trejetėlių. Tačiau akyla mokytoja pamatė. Dvejetas liko. Į mokytojo A. Skinulio pamokas vėluodavome su Vida G. Valgykla beveik už sienos, alkis prieš fiziką atsirasdavo... Bet mokytojas atleisdavo tą mūsų silpnybę. Jei nemokėdavome pamokos ar ji būdavo sunkiai įkandama, vaikinai pradėdavo kalbėti apie „Žalgirio“ krepšininkus, ir mokytojas tapdavo aistringų sirgaliumi, fiziką teprisimindamas pamokos pabaigoje. O mes laimingi, kad nieko nepakvietė atsakinėti. Šiaip fizikoje visi „žali“ buvome, išskyrus R. Stankaitį, B. Sriubaitę, tačiau egzaminų rezultatai blizgėjo. Sudėtingas, bet kartu ir toks kasdieniškas tas mokslas fizika. Chemija – mūsų siaubas. Pertraukos metu visa palangė aplipusi mokiniiais su chemijos vadovėliais. Per pamoką – tylą, visi tik slepiasi vieni už kitų nugarų. Kontrolinis – juodžiausia diena savaitėje. Chemikė ir auklėtoja A. Skuodienė mėgo savo dalyką, norėjo, kad ir mes jį taip pat idealiai mokėtume. Labiausiai „prie idealo“ V. Žičkauskas, kuris baigęs mokyklą savo žinias gilino Vilniaus universitete. Auklėtoja – nuotaikos žmogus. Nuotaika gera – krūva penketų, dainų ir eilėraščių posmai. Prasta – neduok, dieve, ir dvejetai, ir „paskaitos“, kad mes nieko nemokame. Tačiau atmintyje auklėtoja išliko labai gyvybinga (darydavo su mumis mankštą!), energinga, reikli ir ryžtinga... Išleistuvių vakaras – žvakutės, atestatai, gėlės ir lėtos valsas. Išlydėjo ne į gyvenimą, kaip dažnai sakoma ir rašoma. Išlydėjo toliau gyventi. Šįkart – be pamokslų, be aiškinimų, su nuoširdžiu susirūpinimu, žmogišku sopuliu. Linkėjo visi – ir mokytojai, ir tėvai – daug pasiekti, įkopti į dideles aukštumas.“

„Mes esame 44 laidos A. Gudaičio-Guzevičiaus vidurinės mokyklos abiturientai. Pradinėse klasėse mus mokė Kvesulaitienė, Pažūsienė, Akstinavičienė. Mes joms dėkingi už suteiktas žinias, už įskiepytą meilę žmogui, gamtai, už jautrumą.

Vėliau mūsų auklėtoja mokytoja J. Talutienė. Ji ir išleido mus į tolesnį savarankišką gyvenimo kelią. Klasės vadovė nepagailejo mums nieko – nei savo laisvo laiko, nei gyvenimo patirties, nei žinių. Jos dėka klasė daug kur lankėsi. Aplankėme Maskvą, Leningradą. Dažnos ekskursijos buvo į Jaunimo, Operos ir baleto teatrą.

Dažni mūsų klasėje buvo susirinkimai, vakaronės, kurių metu išryškėdavo kiekvieno mūsų gabumai, „talentai“. Ypač įtemptai ruošdavomės agitmeninių brigadų (mokiniai parengia šmaikščią muzikinę- literatūrinę programą) konkursui, kuriame norėjosi kuo geriau pasirodyti. Programoje stengdavomės iškelti į „paviršių“ savo klaidas, nebijodavome iš jų pasijuokti. Kiek būdavo jaudinimosi paskutinėmis minutėmis prieš išeinant į sceną. Bet po pasirodymo jaudinimasi pakeisdavo džiaugsmas – 1-oji vieta ir prizas. Vėliau mūsų „Smeigtukas“ ir „Mažos mūsų nuodėmės“ – taip vadinosi mūsų agitbrigados – buvome kviečiami į tuometinio technikumų saviveiklininkų vakaronę, iš kurios taip pat parsinešėme prizą.

Ne tik vakaronės mums keldavo džiaugsmą. Su dėkingumu prisimename literatūros pamokas ir mokytoją E. Deviatnikovienę. Su ypatingu užsidegimu ji mums pasakodavo apie rašytojus, jų gyvenimus. Taip pat įdomiai analizuodavome kūrinius. Gera prisiminti mokytoją I. Graužinienę, kuri mums dėstė algebrą ir geometriją. Su įdomiais pasakojimais, apmąstymais ji sugebėdavo išaiškinti sunkią pamoką.

Netruko ateiti ir šimtadienis. Tai bene gražiausia abiturientų šventė. Iki egzaminų liko 100 dienų! Tik 100! Ruošėme programą, rašėme vienuoliktokams – būsimiems mokyklos šeimininkams – testamentą, mokytojams – nedideles atminimo dovanėles. Ryškiausias šimtadienio momentas – dvyliktokų krikštynos. Klasės vadovei įteikėme didelį savo gamybos žemėlapi su savo parašais, kad bet kuriuo metu galėtum mus surasti.

Ir išleistuvių vakaras ilgam pasilieka mūsų atmintyje ir širdyje – mokyklos stadione linksminomės drauge su „Ratilio“ ansambliciais. Dar ilgai netyla šurmulys ir lietuvių liaudies dainos. Dainuojame visi kartu – mokytojai, tėveliai ir mes. Tą vakarą visi buvome gražūs ir kiek liūdni. Juk mes žengiame į gyvenimą – vaikiški, tačiau rimti.“ (Pašakarnytė A., Mackevičiūtė B.)

Šios nuoširdžios mokinių mintys apie mokyklą ir mokytojus rodo, kad mokykloje vyravo draugiška atmosfera, šilti tarpusavio santykiai ir supratimas. Kartais iš pusės žodžio, nes apie daugelį dalykų garsiai nebuvo kalbama. Nepriklausomai nuo „planinės ekonomikos“, homo sovieticus auklėjimo reikalavimų, mokykloje buvo ugdomas žmogus pagal senąsias tradicijas – atsakingas, pareigingas, mylintis savo kraštą, gerbiantis savo tėvus, puoselėjantis gimtąją kalbą ir tautos tradicijas. Ko gero, būtent šeimos ir mokyklos „tylusis auklėjimas“ subrandino kartų kartas laisvei.

Laukimo ir kūrybos metai, 1988–2008 m.

Rodos, vėl...
Kaštonai palangėm krenta,
Ugnelė pakuroj spragsi rami...
Visi susirinko
Ant užstalės skobnių
Ir pro kryžium pažymėtą langą
Žvalgos manęs...
Staltiesę balto lino
Tiesia mama,
Ant stalo – sena kantička,
Tėvo balsas karunkoj suvirpa...
Tyliai dega
Nemirksinti žvakė,
Laša vaško karšti lašai:
-Ne-už-miršk!
-Ne-už-miršk!
-Už-mir-šai!...

Mokytoja Zuzana Stunžėnienė „Laukimas“

„1988 metai Tautos gyvenime atpūtė naujus Atgimimo vėjus“, – rašoma gimnazijos muziejuje esančiame rankraštyje. Mokyklos bendruomenė neliko nuošaly: dalyvavo Baltijos kelyje, mitinguose ir laukė permainų...

Direktorė L. Dzigienė prisimena, kad mokytojai A. ir B. Žilėnai turėjo filmavimo kamerą ir aktyviai dalyvavo Sąjūdžio renginiuose Vilniuje. Tai, ką nufilmuodavo, per pertraukas aktų salėje per televizorių rodė visai bendruomenei. Susidomėjimas buvo milžiniškas. Kai dabar pagalvoji, žinant istorinį kontekstą, kiek reikėjo turėti drąsos leisti burtis, stebėti, diskutuoti, kalbėti... Juk saugumo tarnybos vis tiek dirbo savo darbą, o ir įvykiai galėjo pasisukti visai kita linkme.

Ir ryškiausias įvykis – 1988 m. spalio 15 d. mokykla šventė 50 metų jubiliejų. Laisvės, didžiųjų pokyčių nuojauta sklandė virš į šventę susirinkusių buvusių gimnazijos, mokyklos absolventų, mokytojų, mokinių. Šventė vyko lauke priešais paradines duris. Šią dieną (visu mėnesiu anksčiau nei Ukmergės mieste) pirmą kartą po daugelio metų suplevėsavo trispalvė. Nuotraukoje matome šventės fragmentą: gatvės pavadinimas – „TSKP XXII suvažiavimo gatvė“, užrašyta lietuvių ir rusų kalbomis, ant sienos – sovietinės vėliavos, o kiemo centre – Lietuvos trispalvė.

Tąkart tautodailininkas R. Zinkevičius padovanojo koplytstulpį su Rūpintojėliu - „Tegu tavo vaikai eina vien takais dorybės“ (V. Kudirka).

Priesaika

Mes, Antano Smetonos vidurinės
mokyklos mokiniai ir mokytojai, šian-
dien atverčiame naują mokyklos istori-
jos puslapį.
Tautos dvasia, pasą amėiaus luo-
sinta, griuždyta, išliko gyva.
Ugdykime ją!

Prisiečiame:

Gerbi savo kalbą, laikyti tėvų
papročių, puoselėti taurėsis taut-
os sąvokas.
Giti šventuoju laisvės, tiesos,
šviesos - doroš kelių.
Vienybė, santarvė, meilė -
mūsų jėga.

Priesaika tebūna papras-
ti, bet prasmingi Antano Smetonos
žodžiai:

„Reikia atminti, jog tautiš-
kai auklėtis yra tuo, pats žygiu
žmoniškai auklėtis.“

Tepadeda mums Dievas!

Ši priesaika skambėjo mo-
kyklos garbingo 50-čio proga
žukstančio ulmergių, būvusių
mokinų rūpese 1988 metais spa-
lio 15 dieną.

Susirinkusiųjų kalbose vis garsiau kalbama apie mokyklos istorinę praeitį, Prezidento Antano Smetonos asmenybę. Kaip teigia savo prisiminimuose akademikas Z. Zinkevičius: „Iškilmėse dalyvavę šios įstaigos buvę auklėtiniai kėlė reikalą grąžinti jai Antano Smetonos vardą.“ Pamažu grįžta viltis atkurti istorinę tiesą.

Šventės kulminacija – bendruomenės priesaika. Direktorė L. Dzigienė skaitė priesaikos tekstą po sakinių, o mokiniai ir mokytojai kartu kartojo pasižadėjimą mylėti gimtąją kalbą, kraštą, puoselėti tradicijas ir papročius, būti vieningiems – kaip V. Kudirkos tautinėje giesmėje.

1989 m. rugsėjo 1 d. mokykla tapo Ukmergės Antrąja vidurine mokykla ir, kaip teigiama metraštyje, labai atjaunėjo. Į mokyklą atėjo dirbti daug jaunų mokytojų: A. Darulytė-Žižienė, O. Ivko, G. Kaselis, G. Darulytė-Petkevičienė, A. ir R. Grencėvičiai, L. Šatienė, V. Remeikaitė, S. Pocienė, R. Dubrovskienė. Tuo tarpu mokinių skaičius nuo 1987–1988 m.m. pradėjo mažėti, nes nebeliko dirbtinės procentomanijos, mokytojai nebuvo spaudžiami rašyti patenkinamus pažymius, nemaža dalis devintokų rinkosi profesinį mokymąsi. Pakilo ir mokymosi pažangumas. 1988–1989 m.m. du abiturientai baigia mokyklą su aukso medaliais, keturi – sidabro, net dvylika – su pagyrimu.

Taigi bendrų pastangų dėka 1991 m. lapkričio 19 d. mokyklai sugrąžintas Antano Smetonos vidurinės mokyklos vardas. Į aktų salę sugužėjo mokytojai, mokiniai, svečiai. Sceną puošė pagal mokytojos R. Zareckienės piešinį mokytojos G. Krikštaponytės išsiuvinėta mokyklos vėliava. Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios klebonas J. Užusienis ją pašventino. Iškilmingai skambėjo mokytojos E. Deviatnikovienės poezija, mokytojos R. Bardauskienės pasakojimas apie Prezidento A. Smetonos gyvenimą ir veiklą, pirmosios laidos abituriento N. Dailidėno pasakojimas apie 1938 m. gimnazijos naujo pastato atidarymo šventę, kurioje dalyvavo pats prezidentas. Prisiminta, kad šiuose rūmuose pirmoji abiturientė, kuriai 1945 m. pavasarį įteiktas brandos atestatas, buvo gerai Ukmergės visuomenei žinoma gydytoja Julija Adamonytė.

Antano Smetonos vardo grąžinimas. 1991m. lapkričio 13d.
(Iš kairės L.Lamionovaitė (Lidija), Urbonavičienė, N.Marazienė, A.Nekrašienė,
M.Nekrašas, Jočienė)

1991 lapkričio 19 d. „Gimtosios žemės“ laikraštyje pasirodė mokyklos direktorės L. Dzigienės straipsnis „Mokyklai grąžintas A. Smetonos vardas“. Jame direktorė rašo: „A. Smetonos vardas iš mokyklos buvo atimtas. Lapkričio 23 d. 14 val. aktų salėje vyks A. Smetonos vardo grąžinimo iškilmės. To jau seniai pageidauja Ukmergės visuomenė, buvę ir dabartiniai moksleiviai, jų tėvai. Pavasarį pedagogų tarybos posėdyje nuspręsta prašyti valdybos grąžinti pirmąjį mokyklos vardą. Ar taps senasis vardas mokyklos gyvenimo savastimi, parodys ateitis. A. Smetonos vidurinė mokykla dar turės žengti vieną žingsnį – tapti gimnazija. Tai dabartinių mokyklos šeiminkų nuostata, garbės reikalas.“

Šventės metu mokytojai ir mokiniai vilkėjo tautinius kostiumus. Mokytoja V. Remeikaitė prisimena, jog pati pasisiuvo kostiumą iš močiutės austų audinių. Nuotraukoje mokytoja V. Remeikaitė su mokiniais.

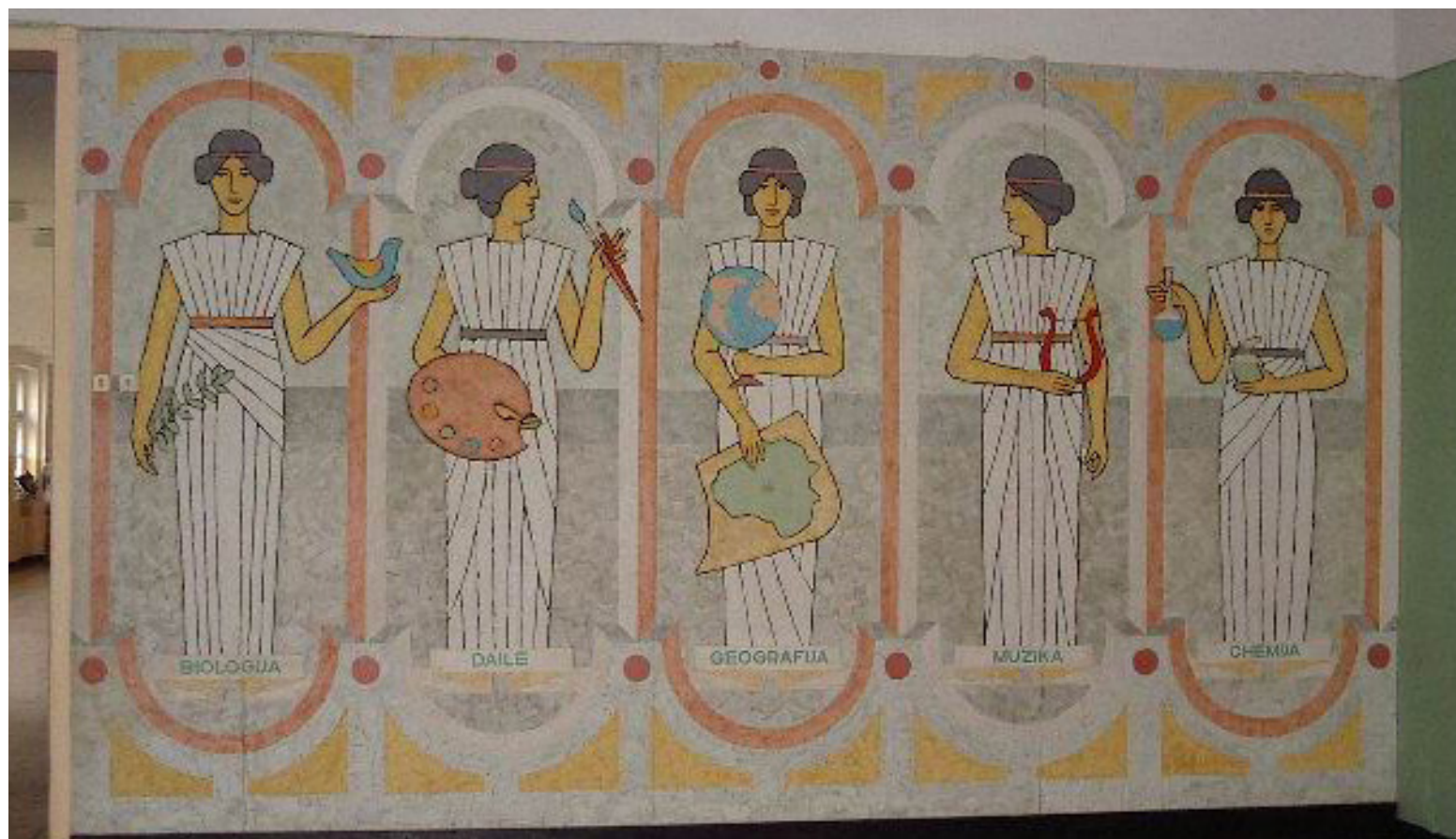
Ta proga mokytojas A. Žilėnas suprojektavo ir kartu J. Zarecku sukūrė mažąjį vizualinį-informacinį akcentą prie pirmame aukšte esančio fontanėlio.

1991 m. mokykloje pradėtas kurti muziejus. Muziejui vadovavo ir mielai dirbo mokytojos J. Talutienė, D. Kriaučiūnaitė, R. Liubomirskienė, R. Storpirstienė, M. Komičienė. Parengta ekspozicija, skirta Prezidentui A. Smetonai, pradėta rinkti ir kaupti medžiaga apie mokyklos istoriją ir kasdieninę veiklą.

Kaip tik šiuo laikotarpiu pagyvėjo užklausinė veikla, atsirado daugiau būrelių, kuriuose mokiniai galėjo ugdyti savo talentus: matematikos papildomo ugdymo (būrelių vadovės R. Perednienė, V. Šimonienė, R. Ivanova, R. Puišienė), anglų kalbos (vadovės D. Čivilienė, A. Darulytė, A. Tamulienė), psichologijos (A. Ivanauskienė), krepšinio ir lengvosios atletikos (vadovai V. Remeikaitė, K. Kvietkauskas), šiuolaikinio šokio (J. Gražulevičienė), teatrinio meno (S. Pulkauninkienė), dailės (K. Banevičiūtė), kaimo kapelos ir choro (K. Piestinis), informatikos (V. Aniūkštienė), fizikos (L. Šatienė), vokiečių k. (M. Žukauskienė). Pradėjo veikti radijo diktorių būrelis (vadovė A. Darulytė), nes kabinetuose buvo taip vadinami radijo taškai. Pasipylė pirmi laimėjimai: K. Piestinio vadovaujama kaimo kapela, puikiai pasirodžiusi rajoniniuose konkursuose, dalyvavo zoniniame Aukštaitijos kaimo kapelų konkurse Utenoje, mokytojos J. Šimkuvienės etnografinis ansamblis rajoniniame konkurse užėmė II vietą.

Tapusi Ukmergės A. Smetonos vidurinė, mokykla tarsi įgyja antrą kvėpavimą. Tautinės mokyklos kūrimo idėja palietė ir mūsų mokyklą. Mokykla išsikelia tikslą - ugdyti mokinių patriotiškumą, tautiškumą, dvasingumą, puoselėti aukštą bendravimo kultūrą, ugdyti laisvą, kūrybingą asmenybę. Įvestas sustiprintas dailės mokymas. 1990 m. sausio 20 d. „Gimtosios žemės“ numeryje įdėtas straipsnis „Visur ir visada“ apie mokykloje veikiančias dailės klases antrų ir trečių klasių mokiniams. Jame rašoma: „Tai pirmoji klasė, minanti sustiprinto šios disciplinos mokymosi kelią. Vaikams – penkios savaitinės dailės pamokos: tapyba, dekoratyvinė taikomoji dailė, lipdyba. Jiems dėsto Audrius ir Birutė Žilėnai (...) Prie vaikų darbų parodos užrašyti mokytojų Žilėnų žodžiai: „Visi visur visada ir visaip – darbe, pramogose, žaidimuose, meilėje, svajonėse, dideliame ir paprastame darbe – turime būti grožio kūrėjai – dailininkai.“ Tad pirmieji mokinukai „dailininkai“ kops į aukštesnes klases, ateis kiti mažyliai, grupių daugės – išaugs tikra dailės mokykla.“ Taip ir įvyko. Ko gero, nuo „Žilėnų“ laikų mūsų mokyklą ir pradėta tapatinti su dailės mokykla. Pagal J. Zarecko projektą mokytojas A. Žilėnas papuošė vestibulį „Mokslo ir meno mūzomis“, kurias ir šiandien dauguma mokytojų ir mokinių su nostalgija prisimena.

1992 m. gimnazija įtraukta į nekilnojamųjų valstybės kultūros vertybių registrą.

Apie gimnaziją, kaip išpūdingą architekto F. Bielinskio kūrinį, spaudoje rašė buvusi mokyklos mokinė, anksčiau minėtos garsios pedagogės, teatro režisierės V. Taškūnienės anūkė architektė-urbanistė M. Poviliūnaitė-Purvinienė: „Man teko garbė būti jo (prof. F. Bielinskio) kolege Lietuvos Statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institute. Pastatui Ukmergėje buvo sutelktas ypatingas dėmesys, tuo labiau, kad pagal sumanymą jis turėjo tapti reprezentuojančiu tuometinę

švietimo sistemą židiniu (...) O pastato interjeras, vidinė pastato įranga (mozaikinis-žvaigždėtas tulpės motyvų grindų piešinys vestibuliuose, pilkai juodo derinio kvadrato ornamento mozaiką imituojančios teraco grindys koridoriuose, geriamojo vandens šulinėliai kiekvieno iš trijų aukštų laiptų aikštelėse) – tai skulptoriaus B. Bučo (1903–1979) kūryba. Ji gana aukšto meninio lygio, originali. Ypač įdomūs yra antrojo aukšto vestibulio sienoje sukurti jo horeljefai. Antrame reprezentaciniame aukšte įrengtos metalinės ažūrinės laiptų sienelės. Antrame aukšte yra reprezentacinė aktų salė su buvusiu orkestro „duobe“ scenoje (šiuo metu uždengta, praplatinant sceninę dalį į salės vidurį). Tokia aktų sale tuometinėje Lietuvoje galėjo ne kiekvienas miestas. Atskirai buvo įrengta ir sporto salė. Jos įranga atitiko tuometinį Europos lygį. Tai pasakytina ir apie stadioną, kuris suprojektuotas ir įrengtas anksčiau 1932 m. Tai neeilinės architektūros paminklas.“ Taigi tarsi antrą kartą per savo gyvavimo istoriją ir pastatas įgavo pripažinimą.

Entuziazmas kurti neblėsta. 1994-1995 m.m. mokykloje įsikuria skautų organizacija, kuriai vadovauti imasi mokytoja R. Sakalauskienė. Net 25 mokiniai davė įžadus tarnauti Dievui ir Tėvynei ir įsiliejo į skautų judėjimą.

Šiuo laiku įdomi ir prasminga ir popamokinė veikla. Užklasinės veiklos organizatorė J. Leitenė sugebėjo savo energija užkrėsti visus mokinius ir mokytojus. Smagūs tradiciniai ir nauji renginiai: Rugsėjo pirmosios, Mokytojų dienos minėjimai, Užgavėnių šventė, Sveikatingumo savaitės renginiai, karnavalas, Sniego skulptūrų šventė, Adventinės vakaronės, Šimtadienis, Šauniausio mokinio konkursai, krepšinio šou, susitikimai su įdomiais žmonėmis. Mokykloje lankėsi Lietuvos Respublikos prezidentas Algirdas Mykolas Brazauskas, poetas Justinas Marcinkevičius.

Tai pačiais metais mokykloje pradėjo dirbti du mokytojai iš užsienio: anglų kalbą dėstė mokytojas iš Škotijos James Nicholson, V. Audėnas iš JAV geranoriškai mokė verslo pagrindų.

Dešimtokai, padedami mokytojos N. Kvietkauskaitės, pradėjo leisti laikraštuką „Tai va“. Mokyklos muziejaus rankraštyje „1988–1996“ saugomos smagiausios to laikotarpio mokyklos gyvenimo akimirkos, užfiksuotos fotoaparatu: Sniego skulptūrų konkursas, rugsėjo pirmosios šventės akimirkos, šauniausio mokinio konkursas.

Daug permairų ſiuo laikotarpiu vykſta ugdomo srityje. Pradedama mokytiſ tik penkias dienas. Mokslo metai ilginami iki birželio 21 dienos. Tiesia, deſimt dienų ſkiriama paſintinei veiklai. Įveſtas profilinis mokymas. Mokiniai ſavarankiſkai gali rinktiſ humanitarinių, tikſliųjų, realinių ar ſocialinių mokſlų kryptį. Mokytojams tenka iſ naujo ateſtuotiſ, kad įgytų tam tikrą pedagogo kvalifikacinę kategoriją (jaunesniojo, vyresniojo mokytojo, metodininko ar eksperto) aſiſſvelgiant į darbo ſtaſą ir paſiekimus. Vieni pirmųjų vyresniojo mokytojo kvalifikaciją įgijo E. Deviatnikovienė, R. Bardauskienė, M. Źukauskienė, R. Storpirſtienė, M. Komičienė, A. Darulytė, O. Ivko, L. ſatienė, D. Čivilienė, R. Baltaragienė, V. ſimonienė, R. Perednienė. Mokytojai J. ſlapikienei ſuteiktas mokytojos metodininkės vardas. Nuotraukoje – kūno kultūros mokytoja J. ſlapikienė ſu mokiniais.

Mokytoja Janina Šlapikienė – tikra sveikos gyvensenos entuziastė, sporto tradicijų mokykloje kūrėja ir puoselėtoja, 1998 m. pirmą kartą suorganizavo mokinių Olimpines žaidynes. Tai buvo įspūdinga šventė, kuri priminė tikrąsias Olimpines žaidynes: vyko klasių komandų eitynės, olimpinės vėliavos nešimas, vėliavos pakėlimo ir olimpinės ugnies įžiebimo ceremonija, skambėjo dalyvių, teisėjų priesaika. Mokyklos mokiniai rungėsi tradicinėse ir netradicinėse sporto rungtyse: žaidė krepšinį, futbolą, tinklinį, stalo tenisą, dalyvavo lengvosios atletikos, rankų lenkimo,

„gladiatoriaus“, vienos mylios bėgimo varžybose... Vakarop – nugalėtojų paskelbimas ir apdovanojimai. Olimpiniuose žaidynėse dalyvaudavo ir kitų mokyklų sportininkai iš Jono Basanavičiaus, Dukstynos, Taujėnų. Atidarymo metu meninėje programoje pasirodydavo ne tik gimnazijos, kultūros centro šokėjos, bet ir Ukmergės policijos komisariato darbuotojai su šunimis, automobiliais. Mokytojas K. Kvietkauskas teigia, kad nuo to laiko Olimpines žaidynes organizuojamos kas antrus metus. Jis džiaugiasi, kad olimpinėse žaidynėse dabar dalyvauja jau pirmųjų olimpiadų dalyvių vaikai.

Tačiau mokyklos direktorės L. Dzigenės ir mokytojų didžiausias rūpestis – atgauti gimnazijos statusą. 1997 sausio 29 d. rajono merė J. Akstinavičienė išleido potvarkį, kuriuo buvo sudaryta darbo grupė, vadovaujama švietimo skyriaus vedėjos R. Maskoliūnienės, gimnazijos kūrimo koncepcijai parengti. Vasario 24 d. Ukmergės rajono savivaldybės švietimo skyrius išleido raštą „Dėl gimnazijos kūrimo Ukmergės rajone“. Švietimo skyriaus specialistai buvo įgalioti įvertinti gimnazijos kūrimo dokumentus, mokytojų parengtas individualias mokymo programas ir pateikti Švietimo ir mokslo ministerijai iki 1997-12-02.

Mokytoja L. Klivienė prisimena: „Gimnazija kūrėsi nelengvai. Reikėjo daug ką pagrįsti, įrodyti, suformuluoti, parengti. Kalnai planų, programų, kitokių dokumentų. Bet entuziazmo, noro, fantazijos irgi buvo per akis. Kai ką galėčiau įvardinti netgi taip – buvom savo sumanymais užsisvaigę. Tada taip neatrodė, bet iš 20 metų perspektyvos!..

Kūrėme sustiprinto mokymo programas, parengėme planus ir gimnazijoje dėstėme lotynų kalbą bei etnokultūrą, rašėm projektus ir gaudavom lėšų, pavyzdžiui, etnokultūrinei ekspedicijai. Gyvenimo sąlygos Taujėnų (ten vyko ekspedicija) mokyklos sporto salėje, švelniai sakant, buvo linksmos, bet iš visų jutom norą pagelbėti ir rūpinimąsi.

Atminties archyvų lentynose ir stalčiuose glūdi dar begalės prisiminimų. Kai kurie išsiklostytų į išplėtotas istorijas, kitų – tik detalės. Tai kelios iš jų. Kiekvienų mokslo metų pradžioje gimnazijos bendruomenė įprastai suformuluoja metų ar dvejų svarbiausius uždavinius. Štai 1999/2000 mokslo metų uždaviniai: 1) gimnazijos statuso siekimas, 2) naujų technologijų taikymas mokymo procese, 3) pilietinis ugdymas. Kokie pasikeitimai, kokie šuoliai – nuo virpulio ir jaudulio laukiant statuso patvirtinimo ir pirmųjų klaviatūrų, baksnojamų vienu pirštu, iki susiformavusios ir visiškai kompiuterizuotos gimnazijos, kurią be TAMO sunku įsivaizduoti. Bet dar įdomiau tai, kad yra nesikeičiančių, beveik amžinų dalykų: tada buvo svarbu jaustis atsakingu savo šalies piliečiu, nė kiek ne mažiau svarbu ir dabar. To užrašų knygelės lapelio, kuriame įvardinti mokyklos uždaviniai, apačioje irgi amžinas, iki skausmo visų atpažįstamas įrašas – tėvų susirinkimas rugsėjo 2 dieną 18 val. Taip ir norisi nupiešti šypsenėlę. Tiktu ji ir prie kito toje pat knygelėje rasto priminimo: angelai ir anketos! Ir kuo gi mes tada gyvenome?

Negaliu nepaminėti ir lietuvių kalbos mokytojų kartu su mokiniais parengto ir išleisto leidinuko „Baltų mitologijos žodynas“. Kaip kruopščiai ir su koku susidomėjimu mokiniai rinko šiai knygelei medžiagą. Žinoma, ji nėra akademinė, bet (ir, tikiuosi, yra) įdomi ir naudinga tautosakos ar kitose literatūros analizės pamokose. Manau, ir antrąjį leidimą jau galima būtų parengti. Žaismingas prisiminimas, susijęs su knygelės leidimu. Per pertrauką mokiniai diskutavo apie renkamą medžiagą: žodžius, terminus, reikšmes. Klasėje sėdėjo jauna, praktiką atliekanti studentė, kuriai tos mokinių diskusijos bei žinios padarė didelį įspūdį, kai kurių terminų (zoomorfizmas) ji net nežinojo ir klausinėjo mokinių. Šių išdidžios šypsenėlės buvo, žinoma, iki dangaus.“

Gimnazijoje saugomame rankraštyne randame užrašus „Apie dabartinę mokyklos situaciją“ (1998–1999 m.m.). „Mokykloje mokosi 641 moksleivis, dirba 57 mokytojai. Šalia, kitoje gatvės pusėje, prestižinė miesto J. Basanavičiaus vidurinė mokykla, kurioje jau trečią dešimtmetį nuo 2 klasės dėstoma sustiprintai anglų kalba. Natūralu, kad į A. Smetonos mokyklą ateina daugiau vidutinių gebėjimų, nepasiturinčių šeimų, turinčių elgesio problemų vaikų, tačiau mokytojai labai stengiasi rasti būdų, kaip mokinius įtraukti į mokymąsi, kaip pasiekti gerų rezultatų.“

1999 m. „Ukmergės dienos“ rugsėjo 4 d. straipsnyje „Ekonomikos pamoka Antano Smetonos vidurinėje mokykloje“ pasakojama ne tik apie tai, kaip mokykloje buvo švenčiama rugsėjo pirmoji, kokių svečių sulaukta, bet ir pasidalinta rūpesčiais: „Šiandien mokykla, kaip ir visas kraštas, išgyvena sunkius laikus. Mokykla nekvepia dažais. Tik verslininko K. Činčiko padovanotomis medžiagomis įrengta antroji kompiuterių klasė, mokytoja A. Žižienė savo lėšomis išdažė anglų k. kabinetą gimnazijoje.

Tačiau nepritekliai nepalaužė mokytojų entuziazmo. Mokytojų komanda, vienintelė rajone, dalyvavo Atviros Lietuvos organizuojamuose „Mokyklų lyderių“ seminaruose, buvo aktyvi „Inovatyvių mokyklų klubo“ narė. Noru keisti ir keistis užsidegė dauguma kolektyvo narių, o iniciatyviausi ir kūrybingiausi susibūrė į grupę gimnazijai Ukmergėje atkurti. Prie jų prisidėjo mokytojai iš J. Basanavičiaus, Ketvirtosios, Penktosios, Šeštosios ir Siesikų vidurinių mokyklų. Pateikiame lentelę, kurioje matyti, kokie rajono mokytojai rengė mokymosi programas gimnazinėms klasėms.

Programos, skirtos gimnazijų humanitarinio ir realinio profilių I-IV klasių mokiniams

Eil. nr.	Programos pavadinimas	Programą rengusio mokytojo/ų pavardė/ės
1.	Etikos programa	D. Jakiūnienė
2.	Lietuvių kalbos programa	L. Klivienė, Z. Markauskienė, L. Matakanskienė
3.	Anglų kalbos programa	K. Mačėnas, S. Mačėnienė, R. Jakštienė
4.	Vokiečių kalbos programa	D. Galiūnienė
5.	Prancūzų kalbos programa	A. Kubrakovienė
6.	Lotynų kalbos programa	R. Galiūnienė
7.	Matematikos programa	R. Perednienė
8.	Fizikos programa	A. Kielaitė
9.	Biologijos programa	R. Karalienė
10.	Kūno kultūros programa	J. Šlapikienė, K. Kvietkauskas
11.	Dailės programa	J. Šlepetienė
12.	Choreografijos programa	R. Zabielenė
13.	Floristikos programa	A. Kaselienė